Pedagogická fakulta
Faculty of Education
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
University of South Bohemia in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Role mobilních telefonů v dětském světě

Vypracoval: Ladislav Urban
Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Procházka, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 20. dubna 2023

…….

Ladislav Urban

Poděkování:

Tímto bych chtěl poděkovat panu doktorovi PhDr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D., za jeho odborné vedení, náměty, cenné rady, připomínky, ochotu a čas strávený během vedení mojí práce.

Dále mé poděkování patří ředitelům, pedagogům a respondentům z vybraných škol, kde byl realizován můj výzkum k praktické části mé práce.

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na popis role mobilních telefonů používaných dětmi v jejich každodenním životě ve školním období. V teoretické části jsou vysvětleny fáze dětského věku, specifikace doby, kdy je dětem pořizován jejich první mobilní telefon, nastavení pravidel ze strany rodičů, jsou popsány zaběhnuté normy ohledně užívání mobilních telefonů žáky ve školách, legislativa k tomu se vztahující, dále výhody a rizika spojená s užíváním mobilních telefonů, sociální sítě a kyberšikana. Na teoretickou navazuje praktická část, která se zabývá kvantitativním výzkumem realizovaným cestou dotazníkového šetření v dané kategorii školních dětí na vybraných základních školách zaměřeným na zmapování vlastnictví mobilních telefonů dětmi, dobu trávenou na těchto zařízeních, způsob využití, pravidla používání a jejich respektování, znalost možných rizik vyplývajících z užívání mobilních telefonů a užívání sociálních sítí. Závěrem této práce je provedeno vyhodnocení výsledků uvedeného výzkumného šetření z pohledu pozitivních a negativních dopadů užívání chytrým mobilních telefonů dětmi školního věku.

Klíčová slova: mobilní telefon; děti; školní věk; sociální sítě

Abstract

This bachelor thesis is focused on the description of the role of mobile phones used by children in their ordinary life during the school period. The phases of children's age, the specification of the period when children receive their first mobile phone and the setting of rules by their parents are explained in the theoretical part. Next, established norms defining the use of mobile phones by pupils during school time, the legislation related to this, advantages and risks associated with mobile phones, social networks, and cyberbullying are described here. The theoretical part is followed by the practical part. The practical part deals with quantitative research carried which was carried out using a questionnaire survey in each category of school children at selected elementary schools. The survey was focused on observing the children's ownership of mobile phones, the time spent on these devices, the way of use, the rules connected to their usage and their knowledge of the potential risk arising from the use of mobile phones and social networks. The conclusion of the thesis refers to the evaluation of the survey results, with considering positive and negative impacts associated with the use of smart phones by school-age children.

Keywords: mobile phone; children; school age; social networks

OBSAH

Úvod **7**

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vývojová období dítěte **9**

1.1 Střední a starší školní věk 9

1.2 Média v dětském věku 11

2 Používání mobilů dětmi školního věku **12**

2.1 Období pořizování prvních mobilů dětem 12

2.2 Nastavení pravidel a vzdálený dohled 13

2.3 Virtuální rodičovská kontrola 14

3 Přednosti a hrozby spojené s užíváním mobilu **17**

3.1 Výhody používání mobilu pro děti 17

3.2 Rizika spojená s používáním mobilu 17

3.3 Sociální sítě jako dostupné služby dětem školního věku 20

3.4 Kyberšikana 22

4 Používání mobilních telefonů dětmi ve školách **25**

4.1 Povolit, omezit či zakázat používání mobilů ve školách 25

4.2 Platná legislativa vztahující se k používání mobilů ve škole 27

4.3 Školní řády vybraných škol ve vztahu k užívání mobilů 27

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Dosavadní zjištění **30**

6 Cíl výzkumného šetření a očekávané předpoklady **31**

6.1 Hlavní výzkumný cíl 31

6.2 Výzkumné otázky 31

6.3 Výzkumné předpoklady 31

7 Metodika 32

7.1 Výzkumný soubor 32

7.2 Měřící nástroje 32

7.3 Dotazníkové šetření 33

7.4 Výzkumný postup a etika výzkumu 33

8 Výsledky 35

8.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření 35

8.2 Zodpovězení výzkumných otázek 43

8.3 Ověření platnosti výzkumných předpokladů 47

9 Diskuse 50

10 Závěr 56

Seznam použitých zdrojů 59

Internetové zdroje 61

Seznam příloh 64

ÚVOD

Žijeme v uspěchané digitální době, ve které vlastní chytrý mobilní telefon téměř každé dítě, teenager, dospělý i senior. Mobilní telefon je dle Procházky (2001) zařízením malých rozměrů, které lze přenášet a je možné s ním bezdrátově komunikovat s dalšími dostupnými zařízeními. Dnešní chytré mobilní telefony (dále jen mobily) nebo smartphony mají s původním významem slova telefon, tedy zařízením pro vzdálený přenos hlasu pramálo společného, tuto funkci stále skýtají, nicméně s vývojem operačních systémů, dotykových displejů, integrovaných fotoaparátů a zejména možností neomezeného připojení k internetové síti se z dnešních mobilů stal takový malý výkonný kapesní počítač poskytující nespočet všestranných funkcí, včetně dalších způsobů jejich rozšíření. Pro mnohé z nás je to nejen prostředek ke komunikaci s ostatními, ale především ke snadnému přístupu k řešení pracovních záležitostí, zábavě, získávání nejrůznějších informací, zkrátka elektronické multimediální zařízení, které vstoupilo velice rychle do našich životů a nyní si bez něj moderního člověka nelze představit.

Je to pro člověka relativně nová technologie, jejíž vývoj jde rychle dopředu. Mnozí z nás, včetně mě, jsme v roli rodičů dětí školního věku, sami jsme si své první mobily pořizovali na prahu plnoletosti, přičemž současná generace dětí je jimi obklopena prakticky již od narození. Dětský svět je dnes v mnoha ohledech zcela jiný, elektronikou ovlivněný, téměř by se dalo napsat poznamenaný.

Jak jsem již uvedl, jsem rodičem dětí současně ve věku 4 roky a 9 let a uvedené téma jsem si zvolil, protože je pro mě více než aktuální a velmi zajímavé, zejména z pohledu, jaká je aktuální společenská norma v této problematice, zda nejsme na své děti příliš přísní nebo naopak benevolentní v jejich výchově.

Je třeba nezapomínat i na zařízení zvané tablet, který je obvykle také součástí domácností, mnohdy jako prostředek pro zabavení dětí, aby nezlobily, jedly, mlčely apod. Jeho způsob používání i možné dopady jsou obdobné jako u mobilů.

Rovněž nemůže zůstat bez komentáře, že my dospělí sami na těchto přístrojích trávíme stále více času, odkládáme je mnohdy až těsně před spaním, někteří z nás je používají i jako budík, tudíž s ním hned ráno opět vstáváme. Měli bychom jít svým dětem příkladem,

pokud my trávíme příliš mnoho času na mobilu, pak nemůže chtít a očekávat něco jiného od našich dětí.

Práce je rozdělená na teoretickou a praktickou část. V teoretické definuji jednotlivá období dětského věku, mapuji počátek vlastnictví mobilů dětmi ve školním věku, uvádím možnost rodičovské kontroly, využívání sociálních sítí dětmi a dále se zaměřuji na používání mobilů žáky ve škole.

V praktické části navazuji na teoretickou, provádím výzkumné šetření cestou kvantitativního dotazníku zaměřeného na vlastnictví, způsob a délku užívání mobilů dětmi školního věku, zda mají děti nastavená od svých rodičů nějaká pravidla, zda nosí a používají mobil ve škole, v čem spatřují přednosti či rizika při používání mobilních telefonů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝVOJOVÁ OBDOBÍ DÍTĚTE

Z hlediska vývojové psychologie můžeme u dětí uvést následující stádia a zjednodušeně je takto časově vytyčit. Prenatální období (početí – narození, cca 40 týden), novorozenecké období (narození – 1 měsíc), kojenecký věk (první rok života), batolecí věk (2–3 roky), předškolní věk (3–6 let), mladší neboli ranný školní věk (6–12 let), střední školní věk (10–12 resp. 10–15 let), období pubescence (12–15/16 let), adolescence (15–20 let). Pro každé z uvedených období jsou charakteristické jiné způsoby v rozvoji motoriky (pohyb, mysl), poznávacích procesů (senzorický vývoj, vývoj řeči, kognitivní vývoj), rozvoji osobnosti (sebepojetí) a socializaci (rodinné vztahy a vztahy s vrstevníky). V každé etapě má dítě své specifické potřeby a rodiče mají pro jednotlivá období jiné kompetence (Ptáček & Kuželová, 2013).

Dle Heluse (2009) je dítě z pohledu práva osobou legislativně nesvéprávnou, nezletilou, tedy mladší patnácti let, přesněji řečeno dle mezinárodní smlouvy „Úmluva o právech dítěte“ (z listopadu roku 1989) je za dítě považována i osoba mladistvá, které je méně než osmnáct let. Dítě je jedincem nalézajícím se v konkrétním časovém úseku lidského vývoje, které je možné pojmenovat dětským věkem nebo dětstvím. Dětství dnešní generace je agresivní a emocionálně přetížené, podléhá přesycení médii a je doprovázeno konzumním životním stylem.

1.1 Střední a starší školní věk

Střední školní věk je dle různých autorů uváděn s nepatrnými rozdíly např. dle Vágnerové (2000) v rozmezí 8/9–11/12 let a následující etapa staršího školního věku od 11/12 do 15 let. Tato věková oblast před přechodem na druhý stupeň do konce základní školy byla zvolena i pro výzkumné šetření v praktické části této práce. Následně jsou uvedeny informace různých autorů k tomuto věkovému období pro přiblížení fyzické a psychické vývojové fáze, ve které se nachází vybraná skupina dětí.

Období středního školního věku navazuje a částečně se prolíná s předchozím mladším školním věkem. Jedná se o vývojově nevýrazné období, které není tak progresivní jako ty předchozí. Spíše je chápáno jako příprava na dospívání, a to i z fyzického hlediska (Matějček & Pokorná, 1998).

Dle Ptáčka a Kuželové (2013) naopak ve středním školním věku dochází již k výrazným změnám, v motorickém vývoji se zvyšuje svalový výkon a obratnost jedince, dítě přechází k logickému abstraktnímu myšlení. Je orientováno na učení, potřebuje sociální kontakt a uznání, identifikuje se se skupinou dětí stejného pohlaví, vzhlíží k sociálním vzorům a začíná se osamostatňovat.

Do desátého roku roste dítěti mozek a opouzdřují se jeho nervová vlákna, poté je již růst centrální nervové soustavy pomalejší a začíná se zdokonalovat motorická výkonost i senzomotorická koordinace. Zralost vyjadřuje vyspělost centrální nervové soustavy (Novotná et al., 2004).

Následuje starší školní věk čili puberta, biologický a sociální mezník, dochází k dramatickým změnám a pohlavnímu dospívání. Motorika se nepatrně zhoršuje v důsledku bouřlivého vývoje a tělesného růstu, myšlení je abstraktní a uvažování hypotetické. Díky hormonálním bouřím jsou nálady nestálé, emocionálně labilní, začíná docházet ke vzdorovitému jednání vůči autoritám, během hledání vlastní identity se přechodové vrstevnické skupiny postupně rozpadají a přichází na řadu navazování vztahů, snižuje se závislost na rodině (Ptáček & Kuželová, 2013).

Vágnerová (2012) vymezuje trvání období staršího školního věku do konce povinné školní docházky, tedy přibližně do 15 let. První fází dospívání je období pubescence, ta se projevuje psychickými změnami v oblasti přemýšlení a prožívání, při tomto dochází postupně k osamostatňování se od rodiny. Vývoj je doprovázen nejenom fyzickými změnami, ale dochází i k utváření osobní identity člověka. Je to období přechodu mezi dětstvím a dospělostí, z dítěte postupně stává jedinec schopný reprodukce. Vývoj každého jedince je závislý na společenských i kulturních podmínkách, z těchto vyplývajících požadavků a očekávání společnosti.

Starší školní věk, puberta neboli pubescence začíná dle Piageta a Inhelder (1997) obecně okolo jedenáctého až dvanáctého roku dítěte, toto se však může vzhledem k velkým rozdílům mezi dětmi poměrně lišit. Rozdíly jsou patrné i u jednotlivých pohlaví, dívky jsou vyspělejší oproti chlapcům až o dva roky dříve. Tuto etapu můžeme rozdělit na dvě fáze, prepubescenci (11–13 let) a pubescenci (13–15 let). Co se týče vývoje, jde o počátek dospívání a velice bohaté období na změny, zdokonalují se v koordinování svých

osobnostních dovedností, dokážou odlišovat formu od obsahu a uvažují hypoteticky o věcech, kterým nevěří, v kognitivní oblasti se již vyrovnávají dospělým.

1.2 Média v dětském věku

„Socializace jednotlivce do společnosti, se podobně jako další instituce, podílejí média, neboť učí jednotlivce, jak se stát součástí společnosti tím, že mu poskytují velké množství informací a nabízejí celou řadu vzorů.“ (Jirák & Köpplová, 2003, s. 164)

Bezprostřední, hluboké a naprosto bez jakýchkoliv zábran je prožívání dětských emocí, narozdíl od většiny dospělých, neboť během dospívání se postupně učíme vzdát se aktuálního uspokojování svých potřeb (Černý & Grofová, 2013).

Dítě vnímá mediální obsah rozdílněji nežli jeho rodič. Přístup dětským pohledem ke světu, je realistický např.: v mladším školním věku není dítě stále dostatečně kritické, nepochopí zcela ironii a přikrášlený příběh. Dítě hledá shodu s důležitými osobami nebo vrstevníky a sleduje stejný program nebo obsah jako jeho vzory. Jedinec se soustředí na to, co jej zaujme svým významem a atraktivitou. Pro dítě může být poutavá osoba, která představuje jeho ideál, může se však jednat i o zápornou postavu, která porušuje normy a prezentuje nepatřičné chování (Krčmářová, 2012).

Užívání různých médií bylo dříve zpravidla výhradním privilegiem jen dospělých osob, v současné době se v mediálním průmyslu do popředí dostává zájem zejména o dětského konzumenta. Dnes děti s nadšením využívají média a mnohdy v roli rádoby „znalců“ radí i svým rodičům ohledně pořízení nového komunikačního a multimediálního prostředku (Buermann, 2009).

Děti jsou částí populace, která potřebuje jako příjemce sdělení neobvyklou pozornost, jsou snadno ovlivnitelné a negativní vlivy médií na nich zanechávají psychické i fyzické následky, vážnější než u dospělých. Přesto jsou hromadné sdělovací prostředky nepostradatelné a jsou prostředníkem ve vzdělání, multikulturní výchovy i socializace jedince (Kraus, 2008).

2 POUŽÍVÁNÍ MOBILŮ DĚTMI ŠKOLNÍHO VĚKU

Současný digitální svět v přítomnosti mobilů ovlivňuje prakticky všechny děti na celém světě, přičemž doba strávená díváním se na displej tohoto přístroje je dle Mediny (2011) již pravidelnou součástí dětského vývoje ve všech jeho fázích.

2.1 Období pořizování prvních mobilů dětem

V roce 2015 byl proveden výzkum Nadací Proměny Karla Komárka s názvem „České děti venku“, kterého se zúčastnilo 1515 respondentů ve věku 7–15 let, z těchto mělo téměř 60 % již svůj vlastní mobil, více než dětí 1/3 měla svůj tablet, další 1/4 ho sdílely například s dalším sourozencem, celá 1/5 měla v dětském pokoji svou televizi, 31 % mělo herní konzoli. Co se týká vlastnictví smartphonů, tak ve věkové kategorii 7–9 let jej mělo 33 % dotazovaných dětí, v kategorii 10–12 let už to bylo 67 % a 13–15 let ho mělo celých 80 % dětí, což bylo v době provádění tohoto výzkumu výrazně nad průměrem ostatní populace. Svůj tablet vlastnilo 43 % dětí ve věku mezi 10–12 rokem (Nadace Proměny Karla Komárka, 2015).

Dle Javůrka (2016) se dvě třetiny rodičů domnívají, že by dítě mělo dostat vlastní mobil na začátku školní docházky nebo na začátku druhého stupně základní školy. Javůrek odkazuje se na průzkum portálu Ušetřeno.cz, kterého se na podzim roku 2016 účastnilo patnáct set respondentů. Dřív, než v šesti letech by dítěti mobil pořídilo jen 4 % rodičů. Celých 93 % si nepřeje, aby jejich dítě mělo svůj vlastní mobil dříve než v šesti letech, odborníci s tímto souhlasí, neboť u nedostatečně vyzrálého dítěte může mobil způsobit vážné sociální a psychologické problémy, které jej můžou poté provázet celým životem. Optimální věk pro pořízení prvního mobilu je dle expertů osm až deset let. Dřívější vlastnictví mobilu podmiňují dostatečnou nadprůměrnou mentální i sociální vyspělostí. Průzkum dále uvádí, že 26 % respondentů si myslí, že dítě by mělo mít svůj mobil v době nástupu do školy, což souvisí s potřebou rodiče mít své dítě pod kontrolou. Dle 38 % respondentů je nejvhodnějším věkem na první mobil dítěte 8–10 let. Ve věku 12–15 let, tedy až na druhém stupni, by svým dětem pořídilo první mobil 20 % respondentů a 9 % dokonce až po patnáctém roce života.

Kdy mají rodiče dítěti pořídit jeho vlastní mobil je dle Dočekala et al. (2019) jedním z největších rodičovských dilemat. O tlačítkovém mobilu nemůže být samozřejmě vůbec

řeč, pochopitelně se jedná o chytrý mobil tzv. smartphone, nemusí vyloženě jít o drahý a zcela nový přístroj, stačí nějaký levnější tedy i použitý z druhé ruky. Dítě chce na svém vysněném telefonu hrát hry, později i fotografovat a natáčet videa, a to tlačítkový přístroj rozhodně neumožňuje. Ve které třídě tedy pořídit dítěti jeho vlastní mobil? Na to není jasná a jednoznačná odpověď. Rozhodující chvíle může nastat i v okamžiku, jakmile dítě začíná chodit ze školy samo domů nebo se s ním potřebuje rodič domlouvat, kdy jej vyzvedne. Pokud jde o samotné děti, ty budou chtít vlastní mobil už od první třídy nebo možná ještě dříve, a pokud jej ještě nemají, tak pak tím více, čím více jeho vrstevníků bude svůj mobil již mít. To je také důležitá věc, aby dítě nebylo jedno z posledních ve třídě a tím se nestalo terčem posměchu či šikany. Z předchozích výzkumů „Rodič a rodičovství v digitální éře“ (2018) je známo, že 14 % dětí u nás se s mobilními dotykovými telefony setkají už od prvního roku svého života. V pěti letech už je to 25 % dětí, ale stále zpravidla formou zápůjčky zařízení od svých rodičů. Vlastní aparát děti dostávají obvykle ve věku od 7 do 9 let. Běžnou skutečností je, že mladší děti vlastní svůj tablet, v pěti letech jej má 12 % dětí, oproti necelým 3 % vlastnictví telefonů, z čehož vyplývá, že je mají jen na hraní doma.

Dle Slussareff (2022) je jeden z mnohých názorů, že není otázkou, kdy dítěti pořídit jeho první mobil, nýbrž proč a z jakého důvodu tak učinit. V Česku dostávají děti svůj první mobil nejčastěji mezi sedmým až devátým rokem. Jedním z důvodů je možnost rodičovského dohledu nad dítětem a tím druhým společenské postavení, dítě naléhá na své rodiče s argumentem, že je poslední ve třídě, kdo ještě nevlastní svůj mobil.

2.2 Nastavení pravidel a vzdálený dohled

Ve chvíli, kdy se rodič rozhodne své dítě mobilem obdarovat, je dobré si uvědomit, že již není cesty zpět a je na místě předem si s potomkem stanovit určitá pravidla, nastavit takovou „smlouvu o vlastnictví mobilu“, která může vypadat nějak takto: telefon je rodičů a dítě jej má pouze zapůjčený; rodič rozhoduje, kdy a jak dlouho bude dítě mobil užívat; rodič vždy bude znát heslo pro přístup do mobilu; když volá rodič, dítě vždy hovor přijme; během plnění povinností do školy bude mobil odložený a nejlépe v jiné místnosti; pokud si dítě mobil rozbije nebo jej ztratí, tak si odpovídá samo za náklady na opravu nebo pořízení nového; dítě nikdy touto technologií nesmí klamat nebo lhát jiné osobě; dítě se nebude pouštět se do debat, kterým nerozumí nebo které mohou někomu jinému

uškodit, nesmí posílat nic, co by danému člověku neřeklo do očí; dítě nesmí důvěřovat cizím lidem; dítě nebude posílat text ani fotografie nikomu, koho nezná, nikomu nikdy nebude posílat fotografie svého těla, už vůbec ne nahého; dítě si musí ověřovat informace na internetu z více zdrojů, internetový obsah vytvářejí pouze lidé a ti se můžou mýlit. Ale jsou i další pravidla, která jsou velmi důležitá a je nutno respektovat i ta: na veřejnosti zejména v kině, divadle, restauraci dítě ztiší nebo vypne vyzvánění; dítě si nebude brát s sebou telefon na rodinné návštěvy či oslavy, nebude nepoužívat mobil při jídle a u rodinného stolu, dítě bude hrát takové hry, které ho nutí k přemýšlení; dítě nikdy nebude koukat do mobilu během verbální komunikace a vždy zvedne zrak od displeje atp. Poslední a nejdůležitější pravidlo je, že pokud předchozí stanovená pravidla nebudou z nějakého důvodu fungovat, bude dítěti mobil odebrán a až po vzájemné diskusi o problému, který se stal s následným slibem k nápravě, se začne společně znovu a od začátku s tzv. „čistým štítem“, neboť všichni chybujeme a neustále se učíme (Slussareff, 2022).

Rodiče i jejich děti vnímají mobil jako jistou pojistku bezpečnosti. Děti se cítí být více nezávislé, přesto však můžou kdykoliv navázat spojení se svými rodiči a dohodnout se, že například zůstanou déle venku či přespí u svého kamaráda, děti však v případě nějakého problému raději s rodiči komunikují formou psaných zpráv, k jejímu odeslání není totiž zapotřebí tolik odvahy jako k uskutečnění hlasového hovoru, oproti tomu rodiče dávají přednost verbální komunikaci před psaním zpráv, hovor jim přináší lepší kontrolu a interakci při mluvení s dítětem. Rodič je díky mobilu klidnější, neboť má možnost své dítě kdykoliv kontrolovat na dálku, muže i díky funkci vestavěné GPS sledovat, kde přesně se nachází a tím se dostáváme k další podkapitole rodičovské kontroly (Giles, 2012).

2.3 Virtuální rodičovská kontrola

Někteří rodiče dle Kršňáka (2023) vybaví své dítě dokonce i chytrými hodinkami, které jsou schopné poskytovat obdobná data o aktuální poloze jako mobilní telefon a k tomu ještě monitorují např. puls, je tedy možné na dálku sledovat i tlukot srdce potomka. Pokud rodiče své děti tímto způsobem sledují, nemělo by to být rozhodně „potají“ a dítě by to mělo vědět. Stejně jako u sledování toho, co dítě dělá na telefonu, takové lokalizovaní dítěti do určitého věku nevadí a nic proti tomu nemá, chápe, že se o něj rodič strachuje, v pubertě už je to však složitější.

Pokud chceme pečovat o psychický vývoj dětí, rodičovská kontrola nám může být nápomocná, dříve byla k dispozici zejména v prostředí operačních systémů počítačů a různých počítačových programů, dnes je tato možnost i u mobilů. Spoléhat se pouze na domlouvání dětem a to, že děti budou respektovat nějakou vzájemnou dohodu, není úplně rozumné, děti ve virtuálním prostředí úplně změní své chování včetně myšlení. Zavedení této kontroly není u moderní technologie technicky vůbec obtížné, jedná se o takový vzdálený monitoring, který umožňuje filtrovat nevhodné obsahy, může omezovat stahování her i aplikací, jejich instalaci, nastavit denní časové omezení a jiné. Není od věci myslet na to, že s věkem dítěte je zapotřebí průběžně nastavení této kontroly dle aktuální potřeby měnit (Pecinovský, 2007).

Kršňák (2023) dále uvádí, že děti v době bez moderních technologií byly ovlivňované pouze rodiči a školou, počet televizních programů byl celkem omezený, a navíc i přehledný, v současné době si každý včetně dětí od útlého věku vybírá, co bude sledovat a rodiče i pedagogové tak ztrácejí kontrolu nad světem svého potomka, ale i nad jeho výchovou a vzděláváním. Důležitou roli hraje důvěra a otevřená komunikace, platí to samé jako u lokalizace polohy dítěte tedy jeho mobilu, pokud chceme dítěti nahlédnout do jeho telefonu, je lepší vyžádat si jeho souhlas, mladší děti s tím zpravidla nemají žádný problém a rády se nám svěří či dokonce pochlubí, co ve virtuálním prostředí dělají. Nepodceňujme děti, které umějí využít internet mnohdy lépe než dospělí a dokážou si vyhledat návod, jak takovou rodičovskou kontrolu obejít. Dříve nebo později na to spoustu dětí přijde, zpravidla nechtějí dělat něco zakázaného, jde jim jen o to, aby mohly na zařízení být například i když už si vyčerpaly svůj stanovený denní časový limit. Poté, co na to přijdeme, netrestejme je, zaslouží si naopak pochvalu, že nejsou jen obyčejní uživatelé zařízení, nýbrž si aktivně rozšiřují svojí digitální gramotnost.

Softwarovému monitorování a omezení času stráveného na zařízení je tedy vždy možné se nějakým způsobem vyhnout. Platí zde lidové rčení o „zakázaném ovoci“, když ne doma, tak určitě u kamaráda nebo ve škole se dítě časem k zakázanému obsahu stejně dostane. Z výsledků již výše uváděného výzkumu „Rodič a rodičovství v digitální éře“ (2018), vyšlo najevo, že téměř 2/3 rodičů omezují svým dětem čas strávený v online prostředí, 69 % rodičů má s dětmi ústní domluvu a kontrolu provádí fyzicky, jen necelých 6 % rodičů řeší omezení programově a 14 % rodičů nějaké omezení neřeší vůbec. Pro

Apple (iPhone, iPad) je nejznámější aplikace Screen Time, u přístrojů s operačním systémem Android je to Google Family Link (Dočekal et al., 2019).

3 PŘEDNOSTI A HROZBY SPOJENÉ S UŽÍVÁNÍM MOBILU

3.1 Výhody používání mobilu pro děti

Výhodám, pozitivům či kladnému přínosu mobilních telefonů není bohužel věnováno příliš pozornosti, narozdíl od zkoumání hrozeb, negativních dopadů a toho, co děti na telefonech dělají. Dle článku, který vydala Concordia University Nebraska, provedla agentura USA Today průzkum mezi učiteli po celých Spojených státech, jsou tito přesvědčeni, že chytré telefony zvyšují soběstačnost dětí, dále pak jejich digitální gramotnost, a nakonec přístup k tísňovým službám v případě nouze (Concordia University, 2022).

Akpan (2022) popisuje výčet výhod mobilních telefonů, nejedná však se o nic nového, překvapivého nebo revolučního na co by běžný člověk nepřišel sám, jde spíše o souhrn funkcí, které snad všichni znají. Dle Akpan je to např. zprostředkování okamžité hlasové komunikace s kýmkoliv po celém světě, SMS a MMS zprávy, které dnes však vytlačují různé messengery využívající datový přenos, nahrazuje fotoaparát i videokameru, diktafon, poskytuje prevenci v kriminalitě možností pořizování důkazů, poskytuje zábavu v podobě her, sledování videí, poslech rádia, hudby, v mobilu lze uložit vstupenku na koncert, do kina apod., můžeme v něm ukládat poznámky a upomínky, hesla, nákupní seznam, internetové bankovnictví, je tam kalendář, ve kterém lze plánovat a ukládat si důležité události, na ty lze pak s předstihem upozornit, lze s ním navigovat, cestovat, hledat v mapě, sledovat trasu, jsou v něm hodiny a budík, kalkulačka, svítilna, zprostředkovává virtuální sociální kontakt atd.

3.2 Rizika spojená s používáním mobilu

Přestože se tato práce zabývá zejména dětmi školního věku, málokdo z nás si zřejmě uvědomuje, že již po narození se do těla dítěte v období kojení z matčina mateřského mléka dostává melatonin. Matky během kojení v noci hledí do záře displeje svého telefonu, a to tvorbu tohoto důležitého hormonu pro spánek snižuje. Odborníci doporučují omezit večer veškeré silné osvětlení i to, které vytvářejí právě displeje mobilů, minimálně hodinu spíše dvě před spaním pro podporu tvorby tohoto hormonu ospalosti. Melatonin sice není jediným spouštěčem spánku, ale zlepšuje jeho délku i kvalitu, je účinný antioxidant, přispívá celkovému zdraví (Slussareff, 2022).

Čas, který děti tráví u mobilu, omezuje a krátí jejich zdravý fyzický, psychický i sociální vývoj, neboť je na úkor prospěšných aktivit působících proti stresu jako jsou fyzický pohyb nebo uvolnění psychického napětí při skutečném sociálním i osobním styku s rodiči či kamarády (Stixrud & Johnson, 2019).

V souvislosti s používáním moderních technologií se začíná objevovat řada zcela nových rizikových jevů, obtíží a pojmů. Rodiče jsou tímto znepokojeni a snaží se řešit tato rizika s pediatry, psychology i psychiatry. Vzhledem k tomu, že někteří rodiče také tráví příliš času na mobilu, tabletu, ale i u televize, jsou jejich děti tomuto vzoru vystavovány již od nízkého věku. Od kojeneckého období rodiče zabavují své ratolesti při nejrůznějších činnostech (krmení, cesta autem, čekání u lékaře apod.) těmito hrajícími krabičkami. Dětem stačí koukat do mobilu, jsou hodné, zabavené a po svých rodičích, kteří si takto ulehčují život, nic nechtějí. Rodiče si často neuvědomují rizika spojená s přílišným užíváním moderních technologií zejména mobilů nebo před nimi zavírají oči a domnívají se, že jich se rizika s tím spojená netýkají (Večeřová Procházková, 2023).

Dle Sladkého (2004, in Fischer & Škoda 2014) je potřeba z rizik používání mobilních telefonů uvést ovlivňování mezilidské komunikace spočívající v tom, že se jedinec v obvyklých i složitých případech s přílišnou důvěrou spoléhá jen na „všemocnou síť“ místo na sebe samého, tím může dojít k okamžikům, kdy je dotyčný ve svém rozhodování a jednání v tomto ohledu zcela mimo skutečný svět a své možnosti i schopnosti. Narušují se sociální vazby, virtuální kontakt má přednost před tím skutečným. Pokud rodiče zanedbávají fyzický kontakt s dítětem a kompenzují jej pořízením mobilního telefonu, nedomýšlejí nežádoucí dopady na rozvoj potomka i příbuzenských vztahů a vazeb. Mobil zprostředkovává útěk ze skličujícího stavu do domnělého „bezpečí“ virtuálního světa (Fischer & Škoda, 2014).

Přestože se tato práce vůbec nezabývá závislostmi, neboť na zkoumání tohoto nemáme kompetence ani nástroje, je zapotřebí zmínit, že „existuje psychická porucha zvaná nomofobie. Jde o paniku přicházející s povšimnutím, že u sebe nemám telefon. Může být těžší či lehčí, ale vždy jde o symptom závislosti na telefonu“ (Kršňák, 2023).

Další forma závislosti na moderních multimédiích všeobecně tzv. „virtuální droga“ zahrnující mobilní telefony (dále internet, počítačové hry, sociální sítě atp.) se nazývá netolismus. Děti odmítají kontrolu svých rodičů a odporují omezování těchto aktivit. Tato

závislost přináší nejrůznější zdravotní rizika psychická, ale i fyzická. Děti jsou neklidné, díky sedavému způsobu života mají problém s pohybovým aparátem a z toho plyne např. obezita, srdeční onemocnění, bolest hlavy a dalších partií těla, potíže se zrakem atd. (Vališová & Kovaříková, 2021).

Syndrom kyberzávislosti se nazývá „FoMO“ (z anglického „fear of missing out“, tedy „strach z toho, že něco zmeškám, propásnu“). Je to obava ze ztracení telefonu, závislost na internetu, sociálních sítích, hrách či online nakupování. U dětí způsobuje nespavost, jeho příznaky jsou nervozita, podráždění, deprese, bušení srdce, třes, odkládání plnění činností a úkolů atd. Různými výzkumy bylo zjištěno, že soustředění podstatně snižuje i telefon nacházející se na stole, jelikož je mozek stále zaměstnán myšlením, abychom na telefon nemysleli (Dočekal et al., 2019).

S problematikou nadměrného užívání moderních technologií tedy i mobilních telefonů souvisí další cizí výraz multitasking, opět se jedná o dvě anglická slova multi (více) + task (úkol) tedy dělání více činností naráz, ačkoliv se domníváme, že to tak není, člověk prostě nedokáže dělat více činností najednou a musí právě „přepínat“ z jedné na druhou. Výzkumy bylo zjištěno, že přepínání mezi dvěma úkoly způsobuje snižování empatie a nejen to, člověk pak např. více chybuje, hůř ovládá psychiku, zpomaluje, klesá mu IQ, snižuje svou koncentraci a podporuje stres. Opakem multitaskingu je unitasking, definuje zaměření se pouze na jednu jedinou věc a při té se nenechat nikterak vyrušovat (Krejčí, 2019).

Pravděpodobně většina dospělých, kteří s mobilními telefony nevyrostli od svého dětství, pamatuje diskuse ohledně závadného elektromagnetického záření mobilních telefonů, Krejčí (2019) dále vyslovuje obavu, že nebyl dosud uskutečněn žádný dlouhodobý výzkum vlivu tohoto mikrovlnného záření, jaké dopady pro lidské zdraví do budoucna nové 5G sítě přinesou, neboť bude výrazně navýšen počet i výkon vysílačů, dokonce i družic, mobilní telefony budou vyzařovat také asi 10x vyšší hodnotu, než byl dosavadní limit. Již od roku 2015 je Světovou zdravotnickou organizací rádiové elektromagnetické záření (GSM, Wi-Fi, Bluetooth apod.) zařazeno do skupiny karcinogenů. U dětí až do jejich plnoletosti je v nádorových onemocněních rakovina mozku nejčetnějším důvodem úmrtí. Záření 5G mj. snižuje i tvorbu již zmíněného hormonu melatoninu, neboť má pro nás podobné účinky jako světlo, tím oslabuje naši imunitu a způsobuje zdravotní komplikace.

Z výše uvedeného je patrné, že přítomnost mobilů je nejen pro děti rizikové, způsobuje narušování délky a kvality spánku, snižuje fyzické aktivity a přináší s tím spojená další zdravotní rizika ať už tělesná nebo duševní, ovlivňuje paměť, způsobuje potíže se soustředěním, komunikací, závislosti, narušuje sociální vztahy a vývoj jedince. Co nebylo zmíněno, že nebezpečí spočívá i ve sledování nevhodných obsahů dětmi (např. dnes relativně snadno dostupných pornografických) apod. Dalším z možných rizik a fenoménem dnešní doby je kyberšikana, které je věnována jiná podkapitola.

3.3 Sociální sítě jako dostupné služby dětem školního věku

Sociální síť „je internetová služba, která umožňuje svým členům vytvářet veřejné, uzavřené nebo i firemní profily, prezentace, diskusní fóra, a nabízí prostor pro sdílení fotografií, videí, obsahu a dalších aktivit.“ (Kožíšek & Písecký, 2016, s. 24).

Sociální síť (anglicky social network či community network) definujeme jako online službu ve virtuálním prostředí, kde je po provedení registrace vytvořen uživatelský profil, pod kterým je možné začít službu využívat ke sdílení textů, fotografií či videí a komunikaci s ostatními uživateli, kteří jsou také registrováni. V roce 2010 byla celosvětově necelá miliarda uživatelů sociálních sítí a o osm let později to již bylo 2,5 miliardy uživatelů (Internetembezpecne.cz, 2019).

Sociální sítě změnily zaběhnuté zvyklosti, nahradily obvyklou telefonickou komunikaci (hovory, sms zprávy) i komunikaci emailem a další. Dříve známé ICQ (počítačový program k chatování a posílání zpráv) nahradil nejprve Skype (internetová telefonie a videohovory, zasílání zpráv a souborů), tento však postupně vytlačily nově vznikající sociální sítě (Eckertová & Dočekal, 2013).

Dle odborného článku od Dobosiové (2015) s názvem „Kategorie současných sociálních sítí a aktuální sociální sítě“ rozděluje Zelkowitz (2009) sociální sítě na socializační, propojující a sociálně navigační. Dle autorky článku je možné se však setkat ještě s dalším způsobem dělením podle Ullagaddiho (2014) na osobní, zaměřené na sdílení obsahu a na komunity se stejnými zájmy. Nejstaršími jsou sítě osobní, jejichž účelem je komunikace, kontakt a sdílení momentů s přáteli, hlavní je uživatel a vše kolem něho, je kladen důraz na přítomnost a aktuálnost, přítel nebo sledující jsou zpravidla osobami, se kterými se známe i v reálném životě (Facebook, Google+, Snapchat či Foursquare). Další jsou sítě

zaměřené na sdílení obsahu osobního, uměleckého a profesního a narozdíl od předchozí kategorie je kladen důraz na obsah na těchto sítích (Twitter, Instagram, Tumblr, YouTube, Pinterest). Sítě komunit se stejnými zájmy vytvářejí spíše odborníci, ale vyžívají je větší měrou i obyčejní uživatelé. Obsah tvoří konkrétní zájmy např. profesně orientované (LinkedIn), věnující se fotografování různých lokalit (Flickr), popř. hudebně zaměřené (Last.fm, Bandcamp a Soundcloud). Na těchto sítích se poznávají lidé s totožnými zájmy, vznikají zde nová virtuálních přátelství i vztahy, které můžou směřovat až k osobnímu sekání a přátelení se ve skutečném světě.

Dle studie České rady dětí a mládeže (2018) v Česku si děti zakládají profily na sociálních sítích v průměru ve věku okolo 12 let, a to v pořadí: chatovací aplikace (WhatsApp, Messenger, Viber apod.), Facebook, Instagram, Google+, Snapchat, Twitter, Pinterest.

I dle Dočekala et al. (2019) pro komunikaci teenageři v česku nejčastěji využívají Messenger, WhatsApp a Viber. Twitter je spíše oblíbený mezi médii a novináři.

V roce 2019 proběhl výzkum „České děti v kybersvětě“, zveřejněný na serveru E-bezpeči.cz do kterého se zapojilo více než 27 tisíc českých dětí ve věku 7–17 let, bylo zjištěno, že u nás děti nejčastěji využívají YouTube (90 %), Facebook (72 %), Messenger (69 %), Instagram (69 %), E-mail (66 %), sms/mms (63 %), WhatsApp (40 %), Snapchat (32 %), TikTok (28 %), Twitch (21 %), Skype (18 %), Pinterest (18 %), Viber (15 %), Tellonym (13 %), Twitter (12 %), žádnou (1 %) (E-bezpečí, 2019).

Dle vyjádření na zahraničním statistickém serveru se sociální média se stala velmi populární po celém světě, počet globálních uživatelů každoročně stoupá a Česko není výjimkou. Více než polovina Čechů starších 16 let se v posledních letech zaregistrovala alespoň na jedné platformě sociálních sítí, nicméně vzhledem k tomu, že většina sociálních sítí má nastavený věkový limit užívání nad 13 let, děti na svých profilech uvádějí falešný věk a skutečný věk není ověřován, je třeba brát informaci o věku šestnácti let s dostatečným odstupem. V Česku dle statistik dominují platformy sociálních médií, jako jsou YouTube a Facebook s více než šesti miliony uživatelů za rok 2022 (Statista.com, 2023).

Z nejnovějších informací ze začátku letošního roku na jiném zahraničním serveru bylo zjištěno, že údaje zveřejněné ve zdrojích firmy Meta uvádějí, že Facebook mělo v Česku v loňském roce 4,8 miliónu uživatelů, nejen Facebook omezuje používání své platformy pro

osoby ve věku do 13 let, tento však má využívat 47 % „nezpůsobilých“ uživatelů mladších stanovené věkové hranice, (Facebook) Messenger dle odhadů využívá 55 % „nezpůsobilých“ uživatelů. Instagram, který také omezuje používání své platformy na 13 a více let, mělo 3,35 miliónu uživatelů, přičemž z toho je 63 % „nezpůsobilého“ publika. LinkedIn mělo 2,20 miliónu uživatelů, ten omezuje používání své platformy na osoby ve věku 18 a více let, ale používá jej 74 % „nezpůsobilého“ publika. Snapchat mělo na začátku roku 2023 v Česku 1,25 miliónu uživatelů, má omezení používání platformy na osoby 13 a více let, tento však využívá dokonce 86 % „nezpůsobilého“ publika. Twitter má 1,40 milionu uživatelů, je zde rovněž omezení věku 13 a více let, používá jej 85 % „nezpůsobilého“ publika. Pinterest má 1,65 miliónu uživatelů, věková hranice 13 let a více zde také je, službu využívá 82 % „nezpůsobilého“ publika (Datareportal.com, 2023).

Dle dalšího tentokráte českého statistického serveru Amidigital.cz (2022), který prezentuje výsledky průzkumů chování Čechů na sociálních sítích, strávili na nich uživatelé v průběhu roku 2022 průměrně 2,75 hodiny denně, 80 % uživatelů sítě navštěvuje pomocí mobilu a toto číslo stále roste oproti klesající tendenci přístupů na sociální sítě z tabletu, počítače či notebooku. Objevuje informace o nejrychleji rostoucí síti Instagram, největší růst zaznamenávají Snapchat a TikTok.

Ohledně čínské obdoby YouTube bez jakékoliv cenzury obsahu těšící se mezi dětmi čím dál vyšší oblibě tedy TikToku, na který je možné umístit krátká videa (o délce do jedné minuty), je na místě uvést, že letos v březnu vydal Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (2023) důrazné varování ohledně zvážení odstranění této aplikace z telefonů. Dle serveru Spajk.cz (2022) před hrozbou této aplikace z důvodů zřejmé špionáže již v minulosti varovala např. FBI i naše BIS. Tato aplikace si během instalace do telefonu vyžádá schválení o přístup k citlivým údajům, které je možno po jejich získání zneužít.

3.4 Kyberšikana

„Dříve se mluvilo o dotěrnosti, ale pro její internetovou variantu se prosadil anglický výraz cyber mobbing nebo zkrátka mobbing (kyberšikana). Kybešikana míří na konkrétní osobu, ta začíná zuřit, zoufat si, cítí se bezmocná a trpí nespavostí, jakož i bolestmi hlavy a břicha. Tento fenomén existuje teprve asi deset let.“ (Spitzer, 2014, s. 103)

Již před 28 lety vznikla dnes snad již zapomenutá tzv. „netiketa“ (z angl. net – síť, internet a etiquette – etiketa), je to souhrn pravidel slušného užívání internetu tedy etika v kyberprostoru, kterou by se měl každý řídit. Dalo by se říci a někdy je to tak dokonce nazývané, že se jedná o jakési „desatero“ užívání internetu, které se v čase a dle autorů různě vyvíjelo a měnilo, ale jeho podstata je stále stejná (E-bezpečí, 2021).

Dle Ševčíkové et al. (2014) často skloňovaná kyberšikana úzce souvisí i s klasickou šikanou, přičemž se týká spíše starších dětí ve věkové kategorii dopívajících. Školní šikana má odborníkem a vědcem Danem Olweusem (1993) stanovenou základní definici spočívající ve třech podmínkách. Musí jít o úmyslné jednání někoho poškodit, opakuje se a oběť se vzhledem k silovému nepoměru agresora není schopna útokům bránit. Kyberšikana se na rozdíl od té klasické uskutečňuje v elektronické formě a obtěžování probíhá zejména v online prostředí prostřednictvím různých platforem např. na sociálních sítích, v online hrách, na internetových stránkách, fórech, chatech, emailem, ale třeba i přes odeslané sms zprávy. Ještě je možné k výše uvedené definici přidat podmínku, že pro oběť je to, co se odehrává nepříjemné a ubližuje jí to. Můžeme jí dále rozdělit na přímou a nepřímou, některé studie sice uvádí, že je kyberšikana pouze nepřímá, neboť pobíhá prostřednictvím technologií, nicméně v podobě např. fotografování a následném umisťování těchto snímků na web či posílání výhružných zpráv se může jednat právě o přímou formu. Kyberšikana je s tou klasickou úzce spjatá z toho důvodu, že jde mnohdy jen o přenesení agrese útočníka vůči oběti z reálného světa i do toho virtuálního, je to potvrzeno statisticky, že oběť kyberšikany je již často terčem té klasické, dokonce je vysoká míra pravděpodobnosti, že oběť agresora zná a ví o koho jde. Velice zjednodušeně lze oběti šikany včetně té klasické charakterizovat buď jako slabé či neoblíbené jedince, v případě kyberprostoru můžou nastat ještě další dvě situace, že se z agresora stane šikanovaný a dále, že se obětí stane jedinec, který v běžném světě nikterak nevybočuje. Útočníkem u té klasické šikany bývá fyzicky zdatnější jedinec, který má skon k delikventnímu chování a je v kolektivu neoblíbený, nicméně platí i přesný opak, že jím může být skupinou oblíbený a úspěšný jedinec, u kyberagresora není nutná vůbec fyzická převaha a není vyloučené, že v reálném prostředí se jedná o oběť, která si to v tom virtuálním kompenzuje. Z pohledu prevence nejsou žádoucí zákazy a omezení virtuálního světa, který je běžnou součástí dnešního vývoje jedince, nýbrž spíše budování důvěry rodiče s dítětem a diskuse o tom, co ve virtuálním světě vlastně dělá. Nedůvěřivé

dítě se daleko raději svěří vrstevníkům než svým rodičům. Do podpory a zdravé osvěty v prevenci před kyberšikanou se krom rodičů musí zapojit škola a případně i další instituce.

Hurychová s Ptáčkovou (2022) vymezují nejobvyklejší podoby kyberšikany takto:

a) Kybergrooming je psychické manipulování dítěte zpravidla dospělým, který po získání důvěry, využije jeho emocionální závislost a slabost k vylákání na osobní schůzku a zneužití zpravidla sexuálnímu, vyskytuje se na sociálních sítích, internetových seznamkách či prostřednictvím messengerů.

b) S kybergroomingem úzce souvisí sexting. Významem sex a textování. Znamená to elektronické posílání obsahu v podobě zpráv, fotografií či videí se sexuálním nebo pornografickým nádechem. Předmětem zájmu jsou nezletilé a mladistvé osoby. V případě ukončení vztahu lze získaný obsah snadno zneužít a využít ho k vydírání a tím se dostáváme ke kyberbullyingu.

c) Kyberbullying je obdoba šikanování na internetu spočívající v umístění nějakých snímků či videí kompromitující oběť, což může dokonce vyústit až v to nejhorší jako je sebevražda jedince.

d) Kyberstalking je nebezpečné pronásledování oběti útočníkem přes komunikační či informační technologie. Jde v něm opět o vydírání, ale i obtěžování zpravidla sexuální.

e) Happy slapping znamená v překladu „spokojené fackování“ nebo „šťastné plácání”, se spokojeností a štěstím to nemá však nic společného, je to plánované fyzické napadení a je vybírána oběť, která vůbec nic netuší. Během napadení je pořizován záznam, který se pak objeví na internetu. Oběti může být tímto napadením způsobena i těžká újma na zdraví. V některých případech jde i o napadání náhodných osob či poškozování majetku.

f) Pharming a phishing je podvodný způsob sociálního inženýrství, využívaný k získávání citlivých údajů oběti jako jsou hesla, čísla účtů platebních karet, ty pak bývají zneužívány i k sexuálnímu vydírání.

g) Spoofing je útok na IP adresu jiným zařízením, které se pak vydává za to napadené. Může to být i telefonát z cizího čísla, které se maskuje a vydává za jiné.

4 POUŽÍVÁNÍ MOBILNÍCH TELEFONŮ DĚTMI VE ŠKOLÁCH

4.1 Povolit, omezit či zakázat používání mobilů ve školách

Dle Dočekala et al. (2019) je legitimní se již od počátku povinné školní docházky zabývat otázkou mobilních telefonů ve škole. Diskutovat o této záležitosti s ředitelem, učiteli, ale i dalšími rodiči a společně stanovit určitá pravidla používání. Některé české školy již v minulosti následovaly Francii, ze které si vzaly příklad, neboť tam je v platnosti od září roku 2018 zákaz používání mobilů ve školních budovách, žáci do patnácti let musejí mít ve Francii při vyučování uklizený mobil v tašce.

Není to však zcela jednoduchá záležitost, mobilní telefon je osobním majetkem žáka či jeho rodičů a rodič může potřebovat svému dítěti zavolat. Škola by měla působit výchovně a ukázat dětem cestu, že věnovat se mobilu během celé přestávky není zcela ideální způsob jejího trávení. I družina je jakýmsi pokračováním výuky, a i tam by pro mobily neměl být prostor. Bez ohledu na to, co je ve školních osnovách, měl by moderní pedagog jít s dobou a vzdělávat se v oblasti moderních technologií a digitální gramotnosti. Mediální gramotnost je dnes vyučována jen na každé desáté škole (Dočekal et al., 2019).

Brdička (2019) ve svém odborném článku rozebírá, proč telefony ve škole zakazovat. Důvodem je, že se děti nemohou soustředit na výuku, neboť je mobily ruší, dokonce jsou žáci, kteří se chtějí soustředit a jiní je svými telefony vyrušují. Zmíněný autor se odkazuje na dvě starší světové studie (Beland & Murphy 2013; OECD, 2015), které mají dokazovat, že tam kde jsou mobily zakázané, dosahují žáci lepších výsledků a i tam, kde došlo ke změně tím, že zde vstoupil v platnost zákaz používání mobilů, bylo zjištěno patrné zlepšení výsledků studentů a snížil se i rozdíl mezi lepšími a horšími žáky. Další světové výzkumy dle Brdičky potvrzují, že online prostor zvyšuje míru stresu, snižuje sebevědomí, způsobuje odloučenost, oproti tomu skutečný fyzický kontakt působí zcela opačně. Tam kde jsou mobily povoleny, je logicky vyšší i procento kyberšikany oproti školám, kde platí zákaz. Mnozí učitelé se spoléhají na to, že zákaz užívání mobilů ve škole povede k lepší socializaci, prohlubování empatie a správnému pochopení složek neverbální komunikace. Do budoucna bychom se však měli snažit o to, aby bylo ve školách vytvořeno prostředí, kde budou moderní technologie zapojeny do výuky a žáky obohacovat.

Zpráva z výzkumu s názvem „Má zákaz mobilů o přestávkách smysl?“ shrnuje v číslech, že obava z toho, že děti v důsledku používání mobilů o přestávce často nekomunikují s ostatními spolužáky tváří v tvář, nerozvíjí se, nesocializují a nezdokonalují komunikační dovednosti, je zcela neopodstatněná. Děti o přestávce komunikují se spolužáky bez ohledu na zákaz či povolení užívání mobilů. Další častá obava jako je nedostatečný odpočinek o přestávce, následné vyrušování a nepozornost ve vyučovacích hodinách se také nepotvrdila. Dle zprávy i používání mobilů ve škole může mít svůj obohacující a pozitivní účinek, neboť děti si hledají i informace, které se přímo týkají výuky a vzdělávání. Školám doporučují, že takový zákaz zejména na druhém stupni základních škol i na středních školách není vůbec zapotřebí (Kvardová et al., 2019).

Zkoumáním problematiky mobilních telefonů ve školách je možné zaznamenat zejména dva přístupy škol k této záležitosti. Někde platí zákaz užívání mobilních telefonů pouze při výuce (to se netýká přestávek a situací, kdy je to učitelem výslovně povoleno). V jiných školách je zákaz užití mobilů striktně v platnosti během celého dne, tím pádem i během přestávky, polední pauzy a vztahuje se dokonce na celý areál školy, platí tedy i ve školní jídelně nebo družině. Může být závazný i na školních akcích, které se odehrávají mimo školní areál. K výše uvedeným dvěma názorům na použití mobilů ve škole lze přidat ještě další dvě již poněkud extrémní kategorie a to sice, že mobilní telefon do škol vůbec nepatří anebo že dítě smí mobilní telefon použít kdykoliv i v průběhu školního vyučování. V posledních letech je téma používání mobilních telefonů ve škole celosvětově diskutované, probírané nejen mezi rodiči a pedagogy, ale i psychology, kdy názory na toto téma zatím stále není jednotný (Kopecký, 2019).

Kromě údajů zjištěných z několika předešlých studií, nejsou přesná celorepubliková čísla, v kolika školách mobily tolerují, a naopak je zakazují, přímo oficiálně dostupná a známá. Z jednoho výzkumu na téma této problematiky „Český učitel ve světě technologií 2020“ (Univerzita Palackého v Olomouci & O2 Chytrá škola), do kterého se zapojilo 2165 pedagogů z celé České republiky ve věku 21–78 let, vyšlo najevo, že u cca 49 % z nich mají ve škole používání mobilních telefonů ve výuce zakázáno, to se však netýká přestávek, necelých 29 % škol se týká zákaz používání mobilů i přestávek (Kopecký & Szotkowski, 2020).

4.2 Platná legislativa vztahující se k používání mobilů ve škole

K této problematice se vztahuje zákon č. 284/2020 Sb., kterým se měnil zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a o změně a doplnění dalších zákonů (tzv. „školský zákon“). K jeho novelizaci došlo v druhé polovině roku 2020. Školy se zákazem mobilů i o přestávkách byly do doby, než přišla novelizace zákona, vystaveny hrozbě z pokuty od inspekce (České školní inspekce dále jen ČŠI). Dalo by se říct pozdě, ale přece, díky poslankyni Marcele Melkové (ANO), která paragraf do novely prosadila, bylo definitivně v této problematice stanoveno jasné pravidlo a tím došlo i k pozbytí významu staršího stanoviska ČŠI a dalších metodik doporučujících ředitelům škol, jak mají v dané věci postupovat (Česká škola, 2020).

V ustanovení § 30 výše uvedeného školského zákona jsou upraveny podmínky týkající se školního, vnitřního a stipendijního řádu. Novelou zde přibyl odstavec 3. Jehož přesné znění je: „Školní řád nebo vnitřní řád může omezit nebo zakázat používání mobilních telefonů nebo jiných elektronických zařízení dětmi, žáky nebo studenty, s výjimkou jejich používání v nezbytném rozsahu ze zdravotních důvodů“. Školní řády základních, středních a vyšších odborných škol podléhají schvalování a navrhování jejich změn školskou radou, jak je uvedeno v ustanovení § 168 odst. 1 písm. c) školského zákona. Tímto tedy získalo omezování v používání mobilů na půdě školy konečně svojí legitimní právní oporu a je tak nyní zcela „legální“, když ředitel školy prostřednictvím školního řádu mobily ve své škole zakáže i o přestávkách.

Stále však dle jiných právních norem (např. Listiny základních práv a svobod a Občanského zákoníku) platí, že mobilní telefon je majetkem dítěte, popřípadě jeho zákonného zástupce a není možné porušovat jejich práva zabavováním mobilů žákům. Pokud školní řád jasně vymezuje omezení mobilů ve výuce a žák to nerespektuje, má pedagog možnost, po pečlivém zvážení důsledků, žákovi mobil odebrat a vrátit mu jej v nejbližší možné chvíli. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2020).

4.3 Školní řády vybraných škol ve vztahu k užívání mobilů

Dnes má zřejmě každá škola své webové stránky, kde je její školní řád volně ke stažení, to jsem u několika základních a středních škol provedl a školní řády blíže zkoumal. Dle zjištění jsou školní řády jednotlivých škol napříč naší republikou zcela odlišně obsáhlé, a i

různě nazvané (např. „Školní řád a Pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků“, „Organizační řád“, „Řád školy“ apod.), nicméně zjevně ve všech je nějaká úprava týkající se problematiky mobilních telefonů.

Není podstatné ani předmětem této práce publikovat školní řády různých škol, ale pro zajímavost dvě „mediálně známé“ základní školy, které z dostupných informací zakazovaly mobily již před novelou školského zákona pod hrozbou sankcí jsou Základní škola, Praha 2, Vratislavova 13, která do současné doby zakazuje zcela používat mobilní telefony, tedy i o přestávkách s výjimkou nezbytného rozsahu ze zdravotních důvodů – tj. zákonná výjimka (ZŠ Vratislavova, 2023) a druhá Základní škola Havířov, která také stále zakazuje používat mobilní zařízení, toto dle musí být po celou dobu vypnuto a nesmí být ani na lavici, porušováním školního řádu se žák vystavuje možnosti odebrání mobilu učitelem, který mu jej vrátí po skončení vyučovací hodiny, užívání mobilu o přestávce je možné pouze po vyžádání souhlasu jeho vyučujícího (ZŠ Havířov – Podlesí, 2023).

Naproti tomu obě základní školy v naší obci, kde byl proveden výzkum, mají ve svých školních řádech zakotveno pouze to, že žáci mají během vyučování vypnuté mobilní telefony (týká se to i dalších obdobných elektronických digitálních zařízení), nicméně není zakázáno jejich používání o přestávkách. Základní škola „A“ má dále ve školním řádu uvedeno, že mobilní telefony žák nosí do školy pouze na vlastní zodpovědnost, ukládá si je ve vlastní školní brašně a nechává je volně odložené v prostorách školy („Základní školy v naší obci“, 2023, v rámci zachování anonymity nebudou školy uváděny).

Dále např. Základní škola Suché Vrbné v Českých Budějovicích, která mě osobně zajímala, jelikož jsem zde osobně ve svém dětství absolvoval povinnou školní docházku, má kromě vymezení, že má žák mobilní telefon vypnutý a uložený v aktovce, uvedené dále sankce za provinění, a to sice napomenutí třídního učitele za vyzvánění během vyučovací hodiny a snížené hodnocení z chování za prokázanou kyberšikanu (Základní škola Pohůrecká, 2023).

Jak bylo uvedeno, až novelou školského zákona v roce 2020 ředitelé škol konečně získali pravomoc v podobě možnosti vydání zákazu používání mobilních telefonů včetně přestávek, aniž by jim za to hrozil postih od ČŠI. Touto novelou pozbyla na významu dohledatelná dřívější stanoviska či doporučení ČŠI a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále jen MŠMT) i Ombudsmana ochránce veřejných práv,

proto jim nebyla v konečné podobě této práce věnována větší pozornost. Avšak za zmínku stojí zcela rozdílný názor ve stanoviscích ČŠI a MŠMT ke školnímu řádu a mobilním telefonům. ČŠI (2019) zastává názor, že v případě vyrušování ve vyučovací hodině lze mobil žákovi do konce této hodiny odebrat, za předpokladu, že mu bude na konci této hodiny navrácen a že je tato možnost zanesena ve školním řádu. Dle ČŠI to tedy musí být ve školním řádu. Dle poněkud již staršího názoru MŠMT (2000) je před odebráním mobilu pedagogem zapotřebí důkladného zvážení z toho plynoucích následků a dodržení podmínky vrácení při nejbližší vhodné příležitosti na konci vyučovací hodiny či daného dne, avšak nedoporučují otázku zabavení mobilního telefonu vyučujícím s ohledem na citlivost, řešit ve školním řádu. Dle MŠMT to tedy nemá být ve školním řádu uvedeno, nicméně tato protichůdná stanoviska jsou od sebe vzdálená téměř 20 let. Jak již bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, všechny zmíněné dotčené strany i instituce by měly mít na věci stejný zájem toho nejlepšího pro naše děti a jejich zdravý vývoj v moderní společnosti, tudíž je zapotřebí vzájemné spolupráce a o této problematice otevřeně i konstruktivně diskutovat.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 DOSAVADNÍ ZJIŠTĚNÍ

Již v průběhu teoretické části práce byly shrnuty různé, pokud možno nejaktuálnější dostupné statistické i výzkumné údaje týkající se témat, kterým se tato práce věnuje, ale jak bylo také uvedeno, moderní technologie jdou rychle dopředu, vše se mění, vyvíjí, a to co bylo aktuální před více než deseti či dokonce dvaceti roky, dnes již nemusí být pravdivé. Před praktickou částí bych rád zmínil jeden takto starší výzkum z roku 2009, který byl provedený v rámci součásti projektu „Prevence nebezpečných komunikačních praktik spojených s elektronickou komunikací pro pedagogy a nepedagogy“ Kamilem Kopeckým a Veronikou Krejčí na Univerzitě Palackého v Olomouci, jeho název je „Využívání mobilního telefonu dětmi 8–18 let“. Toto výzkumné šetření vzhledem k datu realizace a zmíněnému rychlému vývoji nebude zřejmě odpovídat současné situaci, ale pro porovnání vývoje v této oblasti je právě vhodné. V rámci uváděného výzkumu byla získána data od 2,5 tisíce respondentů, tedy zhruba 10krát více než ve výzkumu v této bakalářské práci. Přes 87 % respondentů tvořila věková skupina od 11 do 16 let, tedy také obdobný soubor jako je v tomto výzkumu. Služby mobilního telefonu, které děti využívaly v té době byly dle četnosti seřazeny v následujícím pořadí: sms (80 %), telefonování (77 %), přehrávání hudby (58 %), fotoaparát (57 %), hry (56 %), videokamera (44 %), mms (17 %), brouzdání internetem (10 %) a jiné služby (13 %) jako např. využívání budíku, kalendáře, organizátoru, záznamníku, rádia, slovníku, přehrávání filmů atp. (E-Bezpečí, 2009).

6 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A OČEKÁVANÉ PŘEDPOKLADY

6.1 Hlavní výzkumný cíl

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit názory dětí středního a zejména staršího školního věku k vlastnictví, způsobu užívání, výhodám a rizikům ve vztahu k mobilům.

Další dílčí cíle jsou zaměřeny zmapování vlastnictví mobilních telefonů dětmi s ohledem na jejich věk a strávenou dobu na těchto zařízeních.
Dále výzkum bude sledovat názory respondentů na četnost způsobů využití mobilních telefonů, na míru uvědomování si rizikovosti chování ve spojení s užíváním telefonu a pokusí se poodhalit to, jak respondenti vnímají, nastavení pravidel používání a jak se vyjadřují k jejich respektování.

6.2 Výzkumné otázky

V kolika letech jsou v současné době dětem zapojeným do výzkumu jejich rodiči pořizovány jejich první mobilní telefony?
Kolik času denně a jakým způsobem tráví respondenti při užívání mobilního telefonu?
Jaké spatřují respondenti v souvislosti s používáním mobilů výhody a do jaké míry si připouští rizika vyplývající z užívání mobilů?
Jaká mají participanti výzkumu nastavená pravidla k užívání mobilů od rodičů či ve škole a jak je dodržují?

6.3 Výzkumné předpoklady

Respondenti budou v dnešní době vlastnit svůj první mobilní telefon dříve, než uvádějí starší dostupné výzkumy.

Většina respondentů na druhém stupni již bude mít svůj chytrý mobilní telefon.

Respondenti mladšího věku nebudou nosit svůj mobilní telefon do školy tak četně, jako starší děti, přestože jej již vlastní.

Respondenti mladšího věku budou mít nastavená nějaká omezení v používání od rodičů ve větším rozsahu než starší děti.

Respondenti budou v mobilních telefonech spatřovat spíše výhody nežli rizika.

7 METODIKA

V praktické části mé bakalářské práce jsem k ověření výzkumných předpokladů použil metodu dotazníkového šetření na vybrané skupině dětí tak, aby bylo dosaženo co nejrelevantnějších informací pro sledované výzkumné otázky. Dle Gavory (2000, s. 99) je to „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí“. Je to nejčastější metoda zjišťování informací.

7.1 Výzkumný soubor

Pro výzkum byl za pomoci kvantitativní metody vybrán reprezentativní soubor (Gavora, 2000) dětí středního a staršího školního věku ve věkovém rozmezí 10 až 16 let, tedy žáci od páté do deváté třídy základní školy. Sběr dat proběhl v měsíci dubnu letošního roku. Do škol bylo předáno 300 dotazníků a jejich návratnost činila 228 kusů vyplněných dotazníků, ze kterých bylo 227 relevantně vyplněných, návratnost tedy činila 76 %.

Zkoumaný soubor obsahuje (viz. Graf 1):

70 dívek

87 chlapců

70 bez dotazování se na pohlaví (bude vysvětleno níže)

5. třída 41 dětí

6. třída 44 dětí

7. třída 39 dětí

8. třída 37 dětí

9. třída 66 dětí

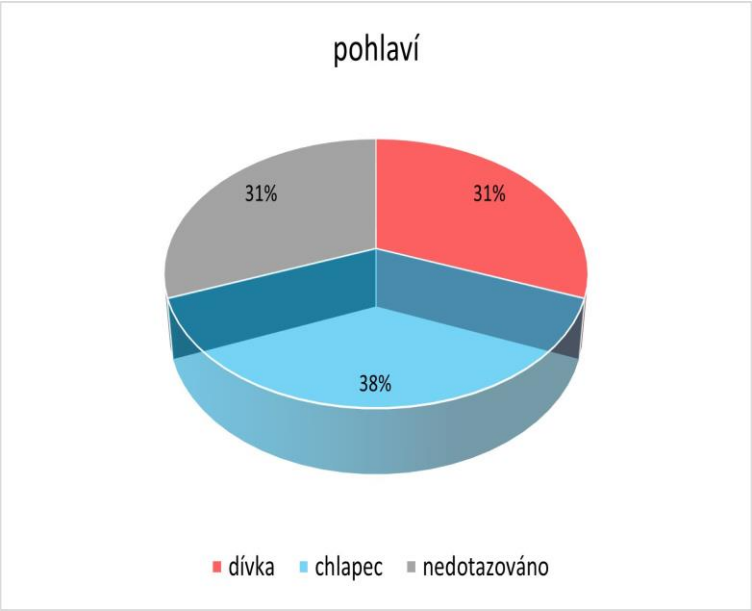

Graf 1: *Pohlaví respondentů, n_i=227, f_i=100 %*

Zdroj: vlastní

7.2 Měřící nástroje

Byla zvolena metoda deskriptivní diagnosticko-vyhodnocovací v dotazníkovém šetření v podobě sběru dat, kdy vybraná skupina dětí postupně odpovídá na položené otázky, a to buď otázky uzavřené, při kterých se dozvím základní údaje nebo otázky otevřené, které

nabízí možnost vyjádřit svůj názor a v eventuálně, že tuto problematiku neznají, mají případně možnost v některých případech se k ní nevyjadřovat.

7.3 Dotazníkové šetření

Jak bylo již uvedeno, dotazníkové šetření je nejčastější metodou ke zjišťování informací, která má své výhody a nevýhody. Giddens (2003) uvádí, že mezi klady patří nízká časová náročnost, jenž umožňuje získat anonymně data od velkého počtu osob, výsledky lze zpracovat statisticky. Oproti tomu nevýhody spočívají v možnosti zkreslení ze strany respondentů, kteří nemusí vždy odpovídat pravdivě, a zpravidla není návratnost 100 % rozdaných dotazníků, jak se potvrdilo i mně.

Do konečné podoby se dotazník dostal postupným vývojem, zpočátku měl asi okolo 40 otázek, což bylo příliš vysoké číslo, které bylo nutné snížit nejlépe až o polovinu. Pravděpodobně se nejedná o pilotní předvýzkum v pravém slova smyslu, nicméně testování dotazníku jsem aplikoval na svém devítiletém synovi, přestože je výzkum cílen na o něco starší dětskou skupinu. Zjistil jsem důležité nedostatky a aspekty, nějaké slovní obraty a zkratky v otázkách byly pro mladší dítě příliš složité a bylo potřeba přistoupit k jednodušší formulaci. Během vytváření dotazníku byly prováděny i drobné korekce ve výzkumných předpokladech. V rámci zachování praktičnosti dotazníku bylo snahou docílit omezení jeho rozsahu na jeden list papíru (tj. maximálně dvě strany).

7.4 Výzkumný postup a etika výzkumu

Prakticky jsem nejprve osobně oslovil ředitele základních škol v našem městě, které nebudu v rámci etických pravidel a zachováni anonymity uvádět. Mnou vytvořené dotazníky jsem v tištěné podobě posléze ředitelům škol předal, tito před tím s distribucí dotazníků souhlasili a nechali je dětmi během týdne ve školách vyplnit, bylo to v období okolo velikonočních prázdnin. Tištěná podoba dotazníku je oproti elektronické verzi pro výzkumníka komplikovanější a náročnější již od prvopočátku, neboť je potřeba dotazníky po jejich vytvoření vytisknout (v případě tohoto výzkumu 300 listů papírů), následně je nutné předat je do škol, co následuje poté ve školách, si můžeme představit, dále vyplněné dotazníky opět vyzvednout, zpracovat vyplněné informace, převést data z analogové do digitální podoby, aby se s nimi dalo dále pracovat. Všechny výše uvedené úkony mezi vytvořením dotazníku a jeho převedením do číselné podoby u elektronické

alternativy dotazníku prakticky odpadají, z těchto důvodů je on-line metoda pro výzkumníka o dost jednoduší. Nechci dnešní děti nikterak podceňovat a vím, že by si poradily i s vyplněním virtuální podoby dotazníku, nicméně tištěná mi přišla spolehlivější, jelikož sázím na to, že není jednak nad osobní kontakt s řediteli a pak, že dítě vytištěný list papíru, který před někoho bude fyzicky předložen, vyplní spíše, než když obdrží internetový odkaz či pouze tzv. QR kód, pomocí kterého se dostane na webový portál, kde by poté mělo dotazník vyplnit.

Alternativu k tištěnému dotazníku vyhotovenému v programu Microsoft Word jsem si vytvořil i v elektronické podobě v prostředí webových stránek Survio (společnost provozující službu pro tvorbu online dotazníků i jejich distribuci) za účelem snazšího konečného statistického vyhodnocení získaných čísel a dále možnosti využití porovnávání získaných dat v tzv. kontingenčních tabulkách. Bylo tedy zapotřebí vyplněné dotazníky jednotlivě ručně „převést“ do elektronické podoby. Přepisování necelých dvě stě třiceti dotazníků z analogové podoby do digitální byl celkem časově náročný, při uvažování dvou až pěti minut na jeden to vychází přes 10 hodin čistého času, ale výsledek za to úsilí rozhodně stál.

8 VÝSLEDKY

Jak bylo uvedeno, výzkum probíhal mezi dětmi v prostředí od pátého do devátého ročníku základních škol. V případě obou škol se jedná o úplné plně organizované základní školy, kde v jedné škole vyučují 480 žáků ve 23 třídách a ve druhé škole je to 386 žáků v 18 třídách. V první fázi bylo distribuováno 100 kusů dotazníků do první uvedené školy, kde je vyplňovali žáci pátých a devátých ročníků, v této počáteční fázi jsem předal dotazníky, kde nebylo zohledněno kritérium pohlaví (proto je přibližně 1/3 responzí bez uvedeného pohlaví). Do druhé uvedené školy byly distribuovány dotazníky o několik dnů později, zde již bylo ke kritériu pohlaví přihlédnuto a vyplňovali je žáci druhého stupně tedy od šesté až do deváté třídy.

8.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření

U úvodní fázi dotazníku jsem zjišťoval základní kritéria, jako je pohlaví, třídu, do které chodí uvedené již výše v podkapitole Výzkumný soubor a dále to byl věk respondentů (viz. Graf 2). Zbytek dotazníku se týkal zkoumané tématiky sociálních sítí a mobilních telefonů. Dětí ve věku 10 let bylo jen 7 (3,1 %), 11letých dětí bylo 41 (18,1 %), 12letých bylo 40 (17,6 %), 13letých 37 (16,3 %), 14 i 15letých 48 (21,1 %) a 16letých pouze 6 (2,6 %).

Otázka č. 3: Máš profil na nějaké sociální síti?

Bylo zjišťováno, zda mají děti profil na některé sociální síti a pokud ano, zda jen na jedné či na více sítích a pokud mají profil na více sítích, zda mají jen jeden na každé nebo i více profilů na těchto sítích (viz. Graf 3). V případě jedince (což činí 0,4 %) ve věku 11 let, bylo uvedeno, že neví, co je to sociální síť, nicméně v dalších otázkách, k čemu děti používají mobil, byla na témže dotazníku zaškrtnutá možnost „jsem na sociálních sítích“ a dále v otázce ohledně kyberšikany, byla vybrána možnost „nevím, co to je“. Dalších 19 dotazovaných dětí (8,4 %) uvedlo, že nemá profil na žádné sociální síti. Profil jen na jedné sociální síti má 33 dětí (14,5 %), celkem 93 dětí (41 %) má jeden profil na více sítích a posledních 81 dětí (35,7 %) má více profilů na více sítích.

Otázka č. 4: Pokud máš profil na sociální síti, vědí o tom tvoji rodiče?

Tato otázka (viz. Graf 4) zjišťovala, zda podle respondentů jejich rodiče vědí o tom, že mají jejich děti profil na nějaké sociální síti. Byla zde zachována možnost se k tomu nevyjadřovat, tuto využilo 20 dětí (6,3 %). Dalších 13 dětí (10,1 %) uvedlo, že jim založili profil na sociální síti přímo jejich rodiče a zbývajících 173 dětí (83,6 %) uvedlo, že si založily profil samy, nicméně jejich rodiče o tom podle nich vědí.

Otázka č. 5: Má používání mobilního telefonu nějaká rizika?

Tato otázka (viz. Graf 5) zkoumala, zda mají respondenti vědomí o nějakých hrozbách či nebezpečí, které jim může při používání mobilů vzniknout. Z celkového počtu dotazovaných dětí se jich jen 11 (4,8 %) vyjádřilo, že to žádná rizika nemá. Dále 30 (13,2 %) z nich uvedlo, že to nevědí. Dalších 80 dětí (35,2 %) se domnívá, že používání mobilů rizika má, ale nevyjádřily se jaká nebo vybraly možnost, že sice rizika má, ale nevědí jaká. Téměř polovina respondentů v počtu 106 (46,7 %) se k rizikům vyjádřila svými slovy.

Otázka č. 6: Má používání mobilního telefonu nějaké výhody?

Tato otázka (viz. Graf 6) se zabývala tím, zda respondenti vědí o nějakých pozitivech a přínosech, které jim může používání mobilních telefonů přinášet. Z celkového počtu dotazovaných jich pouze 7 (3,1 %) uvedlo, že to nemá žádné výhody. Dále 16 (7 %) vybralo možnost, že nevědí. Dalších 63 (27,8 %) dotazovaných dětí se domnívá, že používání mobilů má výhody, ale nevyjádřily se k tomu, jaké nebo vybraly možnost, že sice výhody má, ale nevědí jaké. Nadpoloviční většina v počtu 141 (62,1 %) se k rizikům vyjádřila slovy.

Otázka č. 7: Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy, pálí tě oči, nemůžeš usnout, budíš se ze spaní?

Tato dotazníková otázka (viz. Graf 7) směřovala k získání názoru ohledně toho, jak se respondenti celkově cítí po jejich psychické a fyzické stránce, aby tato informace mohla být později komparována s dalšími odpověďmi v dotazníku jako je například strávený čas na zařízeních (otázka č. 13) a tak podobně. Bylo zjištěno, že 12 dětí (5,3 %) s vyjádřením rozhodně nesouhlasí, 46 (20,3 %) nesouhlasí, 32 (14,1 %) částečně nesouhlasí, nejvíce respondentů v zastoupení 83 (36,6 %) částečně souhlasí, 36 (15,9 %) dětí souhlasí a 18 (7,9 %) rozhodně souhlasí.

Bod dotazníku č. 8: Doplň větu, co je nejblíže tvému názoru: „Ten, kdo ještě nemá svůj vlastní mobil, …“.

Tato část dotazníku měla za úkol zjistit, jaký mají názor respondenti na vlastnictví mobilního telefonu zejména ostatních osob. Bylo na výběr ze třech možných uzavřených odpovědí, záměrně nebyla nabízena volba, že nevědí nebo nechtějí odpovědět. Z toho 31 dětí (13,7 %) vybralo možnost, že je to v pořádku, dalších 8 (3,5 %) zvolilo, je to špatně, měl by ho mít podle nich každý. A největší část v počtu 188 dětí (82,8 %) uvedla, že je jim to jedno, neboť je to věcí každého nebo jeho rodičů, zda mobilní telefon vlastní či nikoliv.

Otázka č. 9: Je užívání mobilního telefonu je ve škole zakázáno?

V této otázce dotazníku bylo ověřováno, jakou mají děti znalost školního řádu své školy ohledně podmínek užívání mobilních telefonů. Bylo zde na výběr ze čtyř uzavřených odpovědí od možnosti, že nevědí; užívání mobilu je zakázáno vždy; jeho používání je zakázáno jen ve vyučovací hodině; mobilní telefon se smí používat kdykoliv. Některé bystré děti mi přímo do dotazníku dopisovaly alternativu, že se smí mobil využívat i v hodině se souhlasem vyučujícího. Tato eventualita mě při vytváření dotazníku nenapadla, pokud by se v dotazníku nacházela, zřejmě by měla i více responzí. Celkem 12 dětí (5,3 %) nevědělo, jaká jsou v jejich škole pravidla ohledně užívání mobilních telefonů, dalších 14 dětí (6,2 %) vybralo možnost, že je užívání mobilních telefonů ve škole zakázáno vždy tedy i o přestávkách. Šestnáct dětí (7 %) je názoru, že užívání mobilů není zakázané vůbec a smí jej používat kdykoliv i v hodině. Největší skupina 175 dětí (77,1 %) vybrala správnou možnost, že o přestávkách mobily užívat smějí a v hodině nikoliv. Posledních 10 dětí (4,4 %) dopsalo do dotazníku výše zmíněné, že se souhlasem pedagoga smějí mobil ve výuce či k výuce využívat, což je také správná odpověď.

Otázka č. 10: Vlastníš mobilní telefon?

Touto otázkou bylo zjišťováno vlastnictví mobilního telefonu dětmi. Bylo na výběr ze čtyř možností. Žádné z dětí nevybralo, že nemá svůj mobil (0 %), jen v jenom případě (0,44 %) byla sice vybrána možnost „nemám mobil, půjčuji si jej doma od rodičů“, nicméně vzhledem k dalším odpovědím v tomto dotazníku, např. že respondent vlastní svůj mobilní telefon od 7 let, nosí jej vždy do školy a užívá jej jen o přestávce, usuzuji, že tato volba byla zaškrtnuta zjevně omylem. Další 3 děti (1,32 %) odpověděly, že vlastní tlačítkový mobilní telefon, zde podobně zbytek dotazníku u dvou ze tří naprosto

neodpovídal tomu, že by děti měly mít tlačítkový mobil, neboť např. činnosti jako fotografování, vyhledávání na internetu, navštěvování sociálních sítí je zjevně pro tlačítkový mobil těžko reálné, navíc tyto děti uvedly, že nevlastní tablet, na kterém by tyto aktivity mohly provádět. V jednom případě desetileté dívenky je vlastnictví tlačítkového mobilu vzhledem ke zbytku dotazníku věrohodné, jelikož v něm ručně dopsala více poznámek o tom, že má telefon pouze k tomu, „aby zavolala mamince, že je v pořádku ve škole“. Celkem 223 dětí (98,23 %) jednoznačně uvedlo, že vlastní svůj chytrý mobilní telefon tzv. smartphone. V jednom dotazníku se objevila informace, že dítě vlastnilo od 10 let tlačítkový mobil a od 11 let má již chytrý telefon.

Za touto otázkou č. 10 se v dotazníku nacházela věta o tom, že pokud dítě nevlastní svůj mobilní telefon nebo tablet, tak již nemusí s vyplňováním dotazníku pokračovat, což se stalo v případě jednoho dotazníku, ačkoliv v tomto byla zaškrtnuta volba, že respondentka vlastní svůj chytrý telefon, tak již ve vyplňování dotazníku nebylo nepokračováno, tento dotazník byl z celkového hodnocení pro neúplnost vyřazen a není ve výsledcích zohledněn.

Otázka č. 11: V kolika letech jsi dostal(a) svůj vlastní mobilní telefon nebo tablet?

Tato otázka mapovala počátek vlastnictví mobilních telefonů respondenty (viz. Graf 8), ale i tabletů ve vztahu k jejich věku. U vlastnictví mobilních telefonů je pouze jedno dítě (0,4 %), které uvedlo, že dostalo svůj telefon již před svým třetím rokem. V rozmezí mezi třetím až pátým rokem to bylo 9 dětí (4 %), které dostaly svůj mobil. V šesti letech dostalo 20 dětí (8,8 %) svůj mobilní telefon. V sedmi letech to bylo deset více tedy 30 dětí (13,3 %). V osmi letech dostalo telefon 43 dětí (19 %) a v devíti letech 47 dětí (20,8 %), což je nejvyšší zaznamenané číslo. V deseti letech přibylo 43 (19 %) nových majitelů telefonů. V jedenácti letech obdrželo telefon 21 dětí (9,3 %), ve dvanácti získalo telefon posledních pět dětí (2,2 %). Po dvanáctém roce již nikdo telefon nedostal, zjevně jej již měly všechny děti. Mimo jiné 7 (3,1 %) dětí uvedlo, že již nevědí, od kdy vlastní svůj mobil.

Co se týká vlastnictví tabletů (viz. Graf 9), tak z celkového počtu respondentů jej vlastní 138 dětí (60,8 %), zbývajících 89 dětí (39,2 %) tablet stále nemá (viz. Graf 9). Ve věku 0–3 byly 2 děti (1,4 % ze 138 dětí, jenž tablet vlastní), které dostaly tablet, v rozmezí 3–5 let to bylo 19 dětí (13,8 %), v šesti i sedmi letech dostalo tablet 25 dětí (18,1 %), v osmi to

bylo o jednoho více tedy 26 dětí (18,8 %), po osmém roce to již klesá, v devíti letech dostalo tablet 15 dětí (10,9 %), v deseti letech 16 dětí (11,6 %), v jedenácti letech 3 děti (2,2 %), ve dvanácti letech 2 děti (1,4 %), ve třinácti letech 3 děti, ve čtrnácti i patnácti letech jen jedno dítě (0,7 %).

Otázka č. 12: Máš v mobilu připojení na internet (data)?

Touto otázkou bylo zjišťováno, zda a jakým způsobem se děti připojují na síť internet. Bylo na výběr ze čtyř možností, a to nepřipojuji se; připojuji se přes wifi; mám data, ale nevím kolik; mám data a vím kolik. A duchaplné děti opět vytvořily další možnost „mám neomezená data“. Že se vůbec nepřipojují na internet uvedly dvě děti (0,9 %). Rovných 60 dětí (26,5 %) uvedlo, že nemá datové připojení v telefonu, ale připojuje se prostřednictvím wifi sítí. Nejpočetnější skupina dětí má data ve svém mobilu, přičemž 56 dětí (24,8 %) neví jaké množství dat vlastně má, dalších 63 dětí (27,9 %) má objem dat, který číselně vyjádřila. Byly to číslovky od 1/2 dále 1, 2, 5, 10, 20, 25 až po 100 GB/měsíčně. Neomezená data uvedlo 45 dětí (19,9 %).

Otázka č. 13: Kolik času denně alespoň přibližně trávíš na mobilu/tabletu v hodinách?

Tato otázka měla zjistit, kolik hodin z celého dne tráví respondenti na svých „chytrých zařízeních“. Byla na výběr možnost, že to neví, tuto využilo 41 dětí (18,1 %). Ostatní děti uváděly jednotlivě číslovky nebo různá časová rozpětí od čísla do čísla či časový úsek od nějaké hodiny do jiné hodiny. Takto uvedené informace jsem si rozdělil pro statistické údaje do šesti škál (viz. Graf 10). První škála 0–1 hodina, tam připadlo 14 odpovědí (6,2 %). Ve druhé škále 1–2 hodiny je 34 dětí (15 %), ve třetí 2–3 hodiny je 30 dětí (13,2 %), čtvrtá v rozmezí 3–4 hodiny skýtá 32 odpovědí (14,1 %), v páté 4–5 hodiny je 28 dětí (12,3 %) a v poslední šesté a nejpočetnější nad 5 hodin je 48 dětí (21,1 %).

Bod dotazníku č. 14: „Na mobilu trávím podle mého názoru…“

Slovo „mého“ bylo v dotazníku zcela záměrně formulováno velkými písmeny, nejedná se o chybu, nýbrž šlo záměr, aby byl podtržen význam tohoto výrazu, že je vyžadován pouze názor respondenta, který vyplňuje dotazník nikoho jiného. Tímto bodem dotazníku, kde nebyla opět záměrně nabídnuta možnost „nevím“ nebo „nechci se vyjádřit“ jsem chtěl získat zpětnou sebereflexi od dětí k následné možné komparaci s předešlou otázkou ohledně stráveného času na mobilu denně případně i s jinými. Bylo na výběr pouze ze tří možností: málo; akorát; celkem dost. Málo času dle svého názoru tráví na mobilním

telefonu jen 15 dětí (6,6 %), nejpočetnější je skupina 113 dětí (49,8 %) se domnívá, že tráví na mobilu času akorát. Posledních 99 dětí (43,6 %) jsou si patrně vědomé, že na svém telefonu tráví celkem dost času.

Otázka č. 15: Omezují ti rodiče čas strávený na mobilu / tabletu?

Cílem otázky bylo zjistit, zda mají respondenti dle jejich názoru dobu či způsob užívání svých mobilů čistě na svém uvážení nebo je toto nějakým způsobem regulováno ze strany jejich rodičů. Bylo na výběr ze dvou odpovědí a to „ano“ a „neomezují (mohu na něm trávit, kolik času chci)“. Celkem 88 dětí (38,8 %) uvedlo, že je rodiče omezují, zbývajících 139 dětí (61,2 %) není dle svého vyjádření ze strany rodičů omezováno.

Otázka č. 16: Mobil ti rodiče omezují?

V návaznosti na předešlou otázku bylo zjišťováno, jakým způsobem rodiče respondentům mobilní telefon dle jejich názoru omezují. Nejvíce dětí vybralo možnost „vůbec“ v počtu 132 (58,1 %). Rodiče mobilní telefon dětem seberou nebo jim ho zakáží používat v 56 případech (24,7 %). Zbylých 39 dětí (17,2 %) uvedlo, že jejich rodiče využívají aplikaci rodičovské kontroly.

Otázka č. 17: Omezují ti rodiče přístup na nějaké internetové stránky, nějaké hry či nějaké jiné činnosti na mobilu?

Touto otázkou bylo zjišťováno, zda dle respondentů jim jejich rodiče omezují nějaký obsah v jejich mobilních telefonech. Bylo na výběr ze šesti možností. Nejméně dětí a to 8 (3,5 %) odpovědělo, že jim rodiče výše uvedené omezují a oni s tím nesouhlasí. Dalších 11 dětí (4,8 %) uvedlo, že jim rodiče také nějaký obsah v mobilu omezují, nicméně oni to umějí obejít. Dětí, které jejich rodiče omezují a je jim to jedno je 18 (7,9 %). Poslední omezovaná skupina 36 dětí (15,9 %) s tím souhlasí. Nejpočetnější nadpoloviční většina dětí v počtu 133 (58,6 %) se domnívá, že je rodiče neomezují. Dvacet jedna dětí (9,3 %) neví, zda jim rodiče nějak přístup a obsah omezují.

Tyto tři otázky (č. 15, 16, 17) se týkaly toho, zda dle dětí je podle jejich názoru rodiče nějakým způsobem omezují v používání mobilního telefonu či tabletu. Otázky mají logickou návaznost, přičemž několikrát došlo k tomu, že si odpovědi odporovaly. Respondenti například uvedli, že rodiče dětem používání neomezují a v další otázce

vybrali možnost, že jim telefon seberou, jak znázorňuje vzájemná komparace otázek č. 15 a 16 v kontingenční tabulce (viz. Tabulka 1).

Otázka č. 18: Co na mobilu děláš, k čemu ho používáš?

Úkolem této otázky bylo zjistit, jakým způsobem respondenti mobilní telefon využívají a co na něm dělají (viz. Graf 11). Bylo zde připraveno deset uzavřených odpovědí a jedna otevřená, kde bylo možné cokoliv dopsat, tuto možnost využilo jen 16 dětí. Dle výsledků děti nejčastěji telefonují (195 / 85,9 %), sledují videa (177 / 78 %), jsou na sociálních sítích (170 / 74,9 %), chatují přes Messenger, WhatsApp apod. (168 / 74 %), poslouchají hudbu (166 / 73,1 %), hledají něco na internetu (157 / 69,2 %), hrají hry (155 / 68,3 %), posílají SMS (148 / 65,2 %), fotí a natáčí (144 / 63,4 %), hledají něco do školy nebo se učí (132 / 58,1 %) a jen 19 (8,4 %) dětí provádí jiné činnosti.

Otázka č. 19: Nosíš mobil do školy?

Cílem této otázky bylo zjistit, zda respondenti nosí pravidelně své telefony do školy či nikoliv. Bylo na výběr ze tří uzavřených odpovědí. Telefon do školy nenosí 3 děti (1,3 %), Tyto tři děti, které uvedly, že telefon do školy nenosí vůbec, uvádí dále v dotaznících mj., že chytrý telefon vlastní a užívají jej v rozsahu pouze do dvou hodin denně. Celkem 19 dětí (8,4 %) nosí telefon do školy občas a zbývajících 205 (90,3 %) pravidelně tedy vždy.

Otázka č. 20: Používáš mobil ve škole?

Tato otázka nabízí celkem čtyři odpovědi a mj. ověřuje, zda respondenti respektují školní řád školy, do níž chodí. Z těch dětí, které svůj telefon do školy nosí, tedy z celkového počtu vyjma těch tří z předchozí otázky, které jej do školy nenosí a nemůžou jej tam logicky užívat, je 9 dětí (4 %), které jej tam nosí i přesto ho ve škole nepoužívají. Nejvíce a to 121 dětí (54,3 %) používá mobil jen o přestávce. Dalších 89 dětí (39,9 %) telefon občas používá i v hodině. Jen 4 děti (1,8 %) se přiznaly, že telefon využívají pravidelně i v hodině.

Otázka č. 21: Pokud máš v mobilu kontakty na kamarády, znáš je všechny osobně?

Otázkou bylo zkoumáno zejména, kolik dětí má přátele přes sociální sítě, které nezná osobně a kolik z nich všechny své kontakty v telefonu zná osobně. Pět dětí (2,2 %) uvedlo, že v telefonu nemá kontakty na žádné své kamarády. Nejvíce dětí v počtu 179 (78,9 %) uvedlo, že všechny kamarády, které mají v telefonu, znají osobně. Zbývajících 43 dětí

(18,9 %) uvedlo, že nezná osobně všechny kamarády, které má uložené v telefonu, nýbrž některé z nich jen virtuálně přes mobil či sociální síť.

Otázka č. 22: Jak nejčastěji komunikuješ se svými kamarády?

Touto otázkou bylo zjišťováno, jak dle svého názoru respondenti nejčastěji komunikují s přáteli, bylo přípustné vybrat i více uzavřených možností. Nejčetněji děti uvedly komunikaci „tváří v tvář“ (naživo) v počtu 193 (85 %), následoval telefonický hovor s 135 odpověďmi (59,5 %). Dále písemná komunikace přes mobil s 134 odpověďmi (59 %). Během společného hraní her komunikuje 76 dětí (33,5 %). Prostřednictvím sociální sítě jich je v kontaktu 74 (32,6 %) a jen 10 (4,4 %) dětí vybralo možnost, že komunikují i jinak. Ve dvou případech děti jiný způsob komunikace specifikovaly: „Discord“ a „FaceTime“ (komunikační platforma pro komunity podobná Skypu a chatovací služby pro Apple).

Zbývající tři otázky souvisely s kyberšikanou, i přestože se záměrně toto slovo v dotazníku vůbec nevyskytlo, aby respondentům neposkytlo nápovědu do kolonky rizik používání mobilních telefonů.

Otázka č. 23: Poslal(a) bys někomu cizímu fotku, kdyby tě o to požádal?

Bylo přípustné vybrat více uzavřených odpovědí, přičemž bylo na výběr ze šesti. Cílem bylo zjistit, jak se respondenti zachovají v této situaci. Nejvíce dětí uvedlo, že „ne“, těch bylo 171 (75,3 %), dále 48 dětí (21,1 %) by to řeklo svým rodičům, dalších 25 dětí (11 %) by se o tuto skutečnost podělilo se svým kamarádem. Váhá 19 dětí (8,4 %), které by fotku „možná poslaly“. Šest dětí (2,6 %) by fotku poslalo. Jen 3 děti (1,3 %) by to nikomu neřekly.

Otázka č. 24: Co uděláš, když ti přijde zpráva od cizího člověka?

Zde byla také uvedena možnost zvolit více odpovědí. Otázkou bylo zkoumáno, jak děti zareagují na situaci, kdy jim přijde zpráva od člověka, kterého neznají. Nejčastější se vyskytovala odpověď, že děti to ignorují (neřeší to) v počtu 117 opovědí (51,5 %), dále 99 dětí (43,6 %) by takového člověka zablokovalo, 56 dětí (24,7 %) by o tom řeklo svým rodičům, 28 dětí (12,3 %) by to řeklo kamarádovi a 5 dětí (2,2 %) by to neřeklo nikomu. Zvídavých 32 dětí (14,1 %) by odepsalo. V jednom případě byla do otázky ručně dopsána odpověď „zeptám se, kdo to je“.

Otázka č. 25: Obtěžoval nebo šikanoval tě někdo přes mobil?

Poslední otázka dotazníku zjišťovala, jakou mají děti zkušenost s možnou kyberšikanou prostřednictvím mobilních telefonů a jak se s tím dokáží podle svého názoru vyrovnávat. Byla zjištěna souvislost s pohlavím respondentů i s tím, zda mají účty na sociálních sítích, se stráveným časem na mobilu a otevřeností vůči cizím lidem co se týká ochoty k zaslání své fotografie nebo odpovědi na zprávu. I když nebylo uvedeno, že je možné zaškrtnout více odpovědí, v několika případech se tak stalo, děti vyplnily variantu, že se s tím setkaly a dokáží si s tím poradit i že to ignorují. Nejvíc dětí uvedlo, že se s tím nesetkalo vůbec, těch bylo 158 (69,6 %), Jen dvě děti (0,9 %) uvedly, že nevědí, co to je. Ostatní děti se s tím již setkaly, z toho 6 (2,6 %) pravidelně, 24 dětí (10,6 %) to ignoruje, 34 dětí (15,0 %) si s tím dle svého názoru umí poradit a 3 děti (1,3 %) si s tím nevědí rady.

8.2 Zodpovězení výzkumných otázek

1. **V kolika letech jsou v současné době dětem zapojeným do výzkumu jejich rodiči pořizovány jejich první mobilní telefony?**

Na tuto výzkumnou otázku byla zjevně získána přesvědčivá odpověď zejména vyhodnocením otázky č. 11 v dotazníkovém šetření, po promítnutí nasbíraných odpovědí do již uvedeného grafu (viz. Graf 8). Věk začátku školní docházky zaznamenává strmě stoupající tendenci získávání mobilů, která dosahuje svého vrcholu okolo devátého roku školních dětí, následně dochází ke strmému poklesu, který je ještě strmější, než byla na začátku strmost vzestupu, již před svým třináctým rokem mají zcela všechny děti na základní škole svůj mobilní telefon. Při porovnání s dalšími kritérii jako je věk dětí, resp. třídy, do kterých děti momentálně chodí a vlastnictví mobilního telefonu, bylo dále zjištěno, že děti z nižších zkoumaných ročníků, tedy pátých a šestých tříd, mají téměř všechny mobil již od svých deseti let a v jedenácti jej měly už všechny, což neplatí u vyšších ročníků od sedmé do deváté třídy, kde si děti na vlastnictví musely vyčkat o rok déle (viz. Tabulka 2). Dle tohoto výsledku se zřejmě průměrný věk dětí, kdy dostávají svůj první mobilní telefon neustále snižuje. Stojí za uvedení, že některé děti vlastní i tablet a křivka ve zmíněném grafu (viz. Graf 9) je podobná jako u mobilních telefonů, lehký nárůst vlastnictví je patrný také začátkem školní docházky od šesti až do osmi let, poté je zřejmý pokles.

2. Kolik času denně a jakým způsobem tráví respondenti při užívání mobilního telefonu?

V zodpovězení této výzkumné otázky se v dotazníku opírám zejména o odpovědi na otázky č. 12, 13, 14 a 18. Vyhodnocením otázky č. 12 vyšlo najevo, že se skoro všechny děti připojují na internet, jen dvě děti (0,9 %) z celého souboru vybraly možnost, že se nepřipojují mobilem na internet vůbec, ale krom toho tyto dvě konkrétní děti uvedly, že mají profily na sociálních sítích a na mobilu tráví jednu až dvě hodiny denně, přičemž čas strávený na zařízení jim jejich rodiče omezují. Děti na základě vyhodnocení další otázky č. 13 tráví na svých mobilních zařízeních poměrně dost času (viz. Graf 10), nejvíce z nich přiznává, že je to doba delší více než pět hodin denně. Nejnižší doba strávená na mobilu byla u jednoho respondenta v případě vlastnictví tlačítkového mobilu uvedena jako „žádný čas“, dále pak v jiném dotazníku pouze 20 minut. V průběhu vyhodnocování otázky č. 13, která se přímo zabývá stráveným časem na telefonech, jsem litoval, že jsem za údaj „nad pět hodin“ užívání nepřidal ještě několik dalších škál, neboť jsem postupně zaznamenal dle mého názoru poměrně vysoká čísla např. 6, 8 i 10 a nebylo výjimkou pár „dvanáctek“, přičemž nejvyšší zjištěné číslo bylo dokonce 15 hodin užívání denně. Vyhodnocením následující otázky č. 14 týkající se názoru, zda děti tráví na mobilu dle svého názoru málo, či akorát nebo hodně času se vzájemným porovnáním dat s otázkou č. 13 (viz. Tabulka 3) vyšlo najevo, že si převážná část dětí uvědomuje, že na mobilu tráví opravdu „celkem dost času“. V dotazníkové otázce č. 18 bylo přímo zkoumáno, co děti dělají na mobilu a bylo zjištěno, že nejčastěji telefonují, sledují vida a jsou na sociálních sítích atd. Nejméně byla uváděna moznost, že telefon využívají pro studijní účely a že provádí jiné činnosti. Z jiných (nepředefinovaných) činností děti písemně uvedly: *„vše; čtu; editování videí; kontroluji, jestli nemám úkol atd.; kontroluji statistiky mích videí na YouTube; koukám na Anime; na seriály a filmy; na umimeto.org; nějaké věci na vyrábění; Netflix (seriál); Kukaj.to; objednávám; kouknu se na hodiny; mluvím z Ukrajinské kamarád; používám aplikaci na posilování (2 hod. denně tedy půlku času na telefonu); teď jenom volám píšu“.*

3. **Jaké spatřují respondenti v souvislosti s používáním mobilů výhody a do jaké míry si připouští rizika vyplývající z užívání mobilů?**

K zodpovězení této výzkumné otázky využiji získaná data v dotazníku uvedená v otázkách č. 5 a 6. Kladů i záporů v rámci používání mobilních telefonů si je většina dětí dobře vědoma. Pokud se děti vyjádřily textem, z výhod se nejčastěji opakovala spojení jako rychlá komunikace na dálku s rodiči, kamarády či k přivolání okamžité pomoci v případě tísně, jednoduchý přístup k veškerým informacím, možnost navigace, hraní her, poznání nových přátel, focení, pořizování videí. Z těch úsměvnějších vyjádření cituji: „můžeme se kouknout na strýčka Googla“, „můžeme společně volat a nemusíme si posílat holuba“. Z rizik nejčastěji děti uváděly slova jako kyberšikana, únos, útok hackera, zneužití nebo únik osobních údajů, viry, riziko sledování, nevhodný obsah internetu, úchyláci, závislost. Dále se tam vyskytovala vyjádření o poškozování zraku či dokonce oslepnutí, bolesti hlavy nebo přímo nádoru mozku, narušování spánku, narušení psychického zdraví s dovětkem „z vlastní zkušenosti“ a další zdravotní rizika. Z těch úsměvnějších to byla například vyjádření: „rychle se vybíjí“, „připojení na wifku v mekáči kvůli virům“ a „může nás někdo heknout, ale já si dávám pozor“.

4. **Jaká mají participanti výzkumu nastavená pravidla k užívání mobilů od rodičů či ve škole a jak je dodržují?**

K zodpovězení této výzkumné otázky je možné využít nasbíraná data v dotazníku v otázkách č. 4, 9, 15, 16, 17, 19, 20, ale i 23 a 24.

Užívání mobilního telefonu omezuje svým dětem dle jejich vyjádření 42 % rodičů, 25 % rodičů dětem jejich mobil jednoduše fyzicky seberou nebo jim ho zakáží užívat a 17 % rodičů dle dětí využívá aplikace rodičovské kontroly.

Obsah internetu nebo nějaké činnosti na mobilním telefonu nemá nikterak omezeno 59 % dětí, 9 % dětí neví, zda jsou svými rodiči omezováni a zbývajících cca 32 % dětí má od rodičů webový obsah omezen. Omezení akceptuje 16 % dětí, 8 % je to jedno, 3 % to neakceptují a 5 % to dokáže obejít.

Užívání sociálních sítí a to, zda o tom rodiče dětí vědí, také nepřímo souvisí s pravidly a dohledem rodičů. Dle necelých 84 % respondentů jejich rodiče vědí, že mají jejich děti profil na sociální síti, v dalších 10 % je založil dítěti rodič sám a 6 % respondentů neuvedlo, zda rodiče vědí o jejich profilu na sociální síti. Ze zkoumaného vzorku

respondentů je mladších třinácti let tedy ve věkové kategorii 10 až 12 let celkem 88 dětí a v 71 případech (tedy téměř 81 % z těchto 88) mají založený minimálně jeden profil na sociální síti, jak je znázorněno v tabulce v přílohách (viz. Tabulka 5), ačkoliv na většinu sociálních sítí i do celé řady dalších internetových služeb je stanovena hranice věku pro vstup dítěte nad 13 let. Z této kategorie respondentů ve věku pod 13 let v zastoupení 71 dětí, kteří profil na sociální síti mají, využilo možnost nevyjádřit se k tomu, zda jejich rodiče vědí o tom, že profil mají 8 z nich (11 %). Dalších 11 dětí (16 %) z této kategorie uvedlo, že rodiče jim profil založili sami, zbývajících 52 dětí (73 %) si profil založilo samo, ale jejich rodiče o tom vědí. Budování vzájemné důvěry mezi rodiči a dětmi je důležité, pokud dítě někdo cizí požádá o zaslání jeho fotografie nebo dítěti přijde zpráva od cizího člověka, tak to dítě sdělí svým rodičům přibližně v ¼ případů (20 až 25 %) ze všech respondentů.

Do školy nosí mobilní telefon od páté třídy základní školy téměř všechny děti (96 %). Vyšlo najevo, že většina dětí (77 %) si je dobře vědoma toho, že užívání mobilů je v jejich školách ve vyučovací hodině zakázáno, jen 6 % se domnívá, že mobil je zakázaný užívat i o přestávkách, přes 50 % dětí zákaz užívání mobilů v hodině dodržuje. Telefon občas používá i ve vyučovací hodině téměř 40 % dětí, nemusí to u všech však nutně znamenat porušování školního řádu, neboť v několika případech, děti do dotazníku dopsaly text „se svolením učitele“, tzn. že se může jednat schválené o využívání mobilů ve výuce. Jen necelé 2 % dětí (přesně 4 jedinci) se přiznalo, že mobilní telefon užívají pravidelně v hodně, jedná se konkrétněji o děti ve věku 12 až 16 let, jsou to tři chlapci a jedna dívka, jedno z těchto dětí neví, zda je omezeno užívání mobilu ve škole, zbylé tři dobře vědí, že je užívání dovoleno jen o přestávce, dvě z těchto dětí si myslí, že užívání mobilu nemá žádná rizika, všechny mají více profilů na sociálních sítích a vlastní svůj tablet, tři z nich tráví na mobilu déle než 5 hodin denně, nikoho z těchto dětí jejich rodiče neomezují, dvě z těchto dětí se již setkaly s kyberšikanou přes mobil, ale ignorují ji nebo si s ní dokáží dle svého názoru poradit.

8.3 Ověření platnosti výzkumných předpokladů

1. **Lze předpokládat, že respondenti budou vlastnit svůj první mobilní telefon dříve, než uvádějí starší dostupné výzkumy.**

Mým aktuálním výzkumem bylo zjištěno, že děti dostávají svůj první mobilní telefon zejména od šestého roku, do svých třinácti let mají již všechny děti svůj chytrý mobilní telefon, ze zkoumaného vzorku dostalo nevíce dětí mobil v devíti letech.

Z dostupných výzkumů z předchozích let s obdobným zaměřením jsou např. v teoretické části uvedený výzkum „České děti venku“ (Nadace Proměny Karla Komárka, 2015), kde mělo mobil mít ve věkové kategorii 13 až 15 let necelých 80 % dětí. Ve výzkumu provedeném v této bakalářské práci má ve třinácti letech svůj mobilní telefon 100 % dětí.

Dále byl v teoretické části popisován další výzkum portálu Ušetřeno.cz, na který se odkazuje Javůrek (2016), dle kterého experti doporučují první mobil v osmi až deseti letech, přičemž 93 % rodičů by dítěti nepořídilo mobil dříve než v šesti letech (tzn. že 7 % by jej zřejmě pořídilo), nicméně Javůrek (2016) dále uvádí, že 26 % rodičů by dítěti mobil pořídilo na začátku školní docházky, ve věku 8–10 let by dítěti pořídilo mobil 38 % rodičů, ve 12–15 letech 20 % rodičů a až po patnáctém roce a 9 % rodičů.

V tomto výzkumu v této bakalářské práci je 227 responzí z toto 226 (99,6 %) respondentů uvedlo, že vlastní svůj mobil, nicméně jak bylo uváděno výše v konkrétním dotazníku, kde respondentka vybrala, že mobilní telefon nevlastní, dále odpovídala, že jej pravidelně nosí do školy a používá o přestávkách, lze tedy připustit, že v tomto zkoumaném vzorku má svůj mobil 100 % respondentů. Celkem 7 respondentů uvedlo, že již nevědí, v kolika letech mobil dostali (jsou mezi nimi jeden dvanáctiletý, dva třináctiletí, jeden čtrnáctiletý a tři patnáctiletí respondenti). V tomto výzkumu má bez sedmi zmíněných, co věk nevědí, v šesti letech celkem 30 dětí mobil tj. 13 % (z 227), se sedmi respondenty, kteří nevědí, kdy mobil dostali, by to bylo 16 % dětí, kterým rodiče pořídili mobil v nebo píše do šesti let. V deseti letech má v tomto výzkumném vzorku 193 respondentů svůj mobil (bez sedmi, co to nevědí) a to je 85 %.

Dle dalšího výzkumu zmíněného v teoretické části této práce „Rodič a rodičovství v digitální éře“ (2018), který zmiňuje Dočekal et al. (2019) dostávají děti obvykle svůj mobil ve věku od 7 do 9 let.

Tomuto poslednímu výzkumu, který je nejaktuálnější se data z mého výzkumu blíží. V tomto výzkumném souboru 227 respondentů tři zvolili výběr tlačítkového mobilu a jeden formu zápůjčky od rodičů, ostatní respondenti uvedli, že vlastní chytrý mobil tzv. smartphone.

Tento výzkumný předpoklad, že respondenti budou vlastnit svůj první mobilní telefon dříve, než uvádějí starší dostupné výzkumy se výzkumným šetřením zjevně potvrdil.

2. **Lze předpokládat, že většina respondentů na druhém stupni již bude mít svůj chytrý mobilní telefon.**

V tomto výzkumném souboru je 227 respondentů a tři uvedli, že vlastní tlačítkový mobilní telefon, je zde však 41 dětí z páté třídy (první stupeň), kde dvě z těchto dětí uvedly, že májí tlačítkový mobil. Dále jeden respondent z celkového souboru uvedl formu zápůjčky od rodičů, jinak všichni ostatní respondenti uvedli, že vlastní chytrý mobil tzv. smartphone.

Tento výzkumný předpoklad, že většina respondentů na druhém stupni již bude mít svůj chytrý mobilní telefon (nikoliv tlačítkový) se výzkumným šetřením jednoznačně potvrdil.

3. **Lze předpokládat, že respondenti v mladším věku nebudou nosit svůj mobilní telefon do školy tak četně jako starší děti, přestože jej již vlastní.**

Jak je patrné z tabulky (viz. Tabulka 4), téměř všechny děti nosí svůj telefon do školy, avšak u mladších dětí je zřejmé, že telefon nosí do školy méně než ty starší. V řádcích je uveden věk respondentů od 10 do 16 let a sloupce určují, zda respondenti nosí telefon do školy či nikoliv. Ze sedmi desetiletých dětí dvě nosí telefon do školy „občas“ a 5 „pravidelně“. Ze 41 jedenáctiletých jej nenosí 2, sedm nosí „občas“ a zbývajících 32 „vždy“. Ze 40 dvanáctiletých jej 2 nenosí do školy vůbec, 4 jej nosí „občas“ a 34 nosí „pravidelně“. Od třináctého roku se již nevyskytuje žádné dítě, které by uvedlo, že telefon do školy nenosí a všech 6 šestnáctiletých nosí telefon do školy vždy. Tento výzkumný předpoklad se tedy také potvrdil.

4. **Lze předpokládat, že respondenti v mladším věku budou mít nastavená nějaká omezení v používání od rodičů ve větším rozsahu než starší děti.**

Z provedeného výzkumu vyplývá, že děti v nižším věku mají dle svého názoru od svých rodičů nastaveno o něco více pravidel a omezení než starší děti. Toto potvrzuje tabulka

(viz. Tabulka 6), ale i další tabulky (viz. Tabulka 7 a 8), ve všech tabulkách je opět v řádcích uveden věk respondentů 10–16 a ve sloupcích jsou omezení. U první zmíněné tabulky jsou sloupce: „omezováni / bez omezení“ s následujícími výsledky. Věk 10 let 4 / 3, věk 11 let 22 / 19, věk 12 let 23 / 17, ve věku 13 let se poměr otáčí 15 / 22, věk 14 let 9 / 39, věk 15 let 13 / 33 a šestnáctiletí již nejsou vůbec omezováni 0 / 6. U další tabulky (Tabulka 6) jsou ve sloupcích kritéria: „rodiče je neomezují vůbec / seberou jim mobil nebo zakáží / omezují je pomocí aplikace“. Zde je rozložení čísel následující. Věk 10 let 1 / 2 / 4; věk 11 let 20 / 6 / 15; věk 12 let 14 / 18 / 8; u věku 13 let se opět poměr mezi „bez omezení a s omezením“ otáčí na 21 / 12 / 4; věk 14 let 34 / 10 / 4; věk 15 let 37 / 7 / 4 a věk 16 let 5 / 1 / 0. Poslední zmíněná tabulka (Tabulka 7) má nejvíce sloupců s možnostmi: „neomezují / omezují (souhlasím s tím) / omezují (nesouhlasím s tím) / omezují (umím to obejít)“. Výsledky jsou pro věk 10 let 5/ 0 / 2 / 0, věk 11 let 13 / 12 / 1 / 5, věk 12 let 12 / 12 /2 / 3, věk 13 let opět zaznamenává znatelnou změnu v poměru 25 / 5 / 0 / 0, věk 14 let 37 / 2 / 2 / 1, věk 15 let 36 / 4 / 1 / 2, věk 16 let 5 / 1 / 0 / 0. Ze zjištěného je patrné, že děti od třinácti let věku (tedy od sedmých či osmých tříd základních škol) jsou rodiči již méně omezování než v přechozích letech. Tento výzkumný předpoklad se tedy také potvrdil.

5. **Lze předpokládat, že respondenti budou v mobilních telefonech spatřovat spíše výhody nežli rizika.**

Tento výzkumný předpoklad se číselným vyjádřením v další tabulce v přílohách (viz. Tabulka 9) také potvrdil, v řádcích je v tabulkách uvedena třída (ročník), do které respondenti na základní škole chodí a ve sloupcích jsou možnosti: „nemá (rizika nebo výhody) / má, ale nevím, jaká nebo jaké / má (rizika nebo výhody)“. Celkem 30 respondentů neví, zda používání mobilních telefonů přináší nějaká rizika, 11 respondentů se domnívá, že nemá žádná rizika a 186 rizika připouští oproti tomu, zda má mobilní telefon nějaké výhody neví 16 respondentů, 7 respondentů si myslí, že je nemá a 204 se domnívá, že výhody má.

9 DISKUSE

„Hlavním výstupem z výzkumu nejsou údaje, ale jejich interpretace“. (Gavora, 2010, s. 136)

V úvodu praktické části bakalářské práce byl zmíněn jeden starší výzkum nazvaný „Využívání mobilního telefonu dětmi 8–18 let“ (E-Bezpečí, 2009). Zopakuji pro porovnání, že děti v době této studie tedy více než před deseti lety své telefony využívaly zejména tímto způsobem: sms (80 %), telefonování (77 %), přehrávání hudby (58 %), fotoaparát (57 %), hry (56 %), videokamera (44 %), mms (17 %), brouzdání internetem (10 %) a jiné služby (13 %).

V tomto průzkumu vyšlo najevo následující využívání telefonů dětmi ve věkové kategorii 10–16 let: telefonování (86 %), sledování videí (78 %), sociální sítě (75 %), chatování (78 %), poslech hudby (73 %), brouzdání internetu (69 %), hry (68 %), sms (65 %), fotoaparát (63 %), studijní účely (58 %) a jiné služby (8 %).

Přestože bylo vyhodnocování dotazníků celkem náročné, docela mě při tom nadchlo objevování pozoruhodných informací. Provedeným výzkumem bylo zjištěno mnoho překvapivých výsledků. Velice zajímavá data nabízí i vzájemné porovnávání tzv. komparace získaných poznatků prostřednictvím tzv. kontingenčních tabulek, kde jsem mezi sebou vyhodnocoval pouze dva znaky, přičemž pokud bych ve vzájemném vztahu porovnával více rysů, přineslo by to pravděpodobně další zajímavější informace, to ale není předmětem této práce, ani to není možné v rámci jejího rozsahu obsáhnout.

Získaná data nabízejí ověření různých vzorců, například mě jako rizikový jev zajímaly dopady užívání mobilních telefonů na psychický a fyzický stav respondentů dle jejich názoru obsažený v dotazníku ve vyjádření „jsi občas podrážděný, unavený, trpíš bolestmi hlavy, pálí tě oči, nemůžeš usnout, budíš se ze spaní“ v porovnání s věkem, pohlavím respondentů, dobou strávenou na mobilním telefonu, dále zda má na uvedený stav dětí vliv nastavení pravidel, omezování času s mobily a obsahu v nich dostupným, také počet účtů na sociálních sítích i čas na nichž strávený, a zda tyto aspekty spolu navzájem souvisí s vyšší pravděpodobností kyberšikany.

Například data z tabulky (viz. Tabulka 10) naznačují, že mezi dobou strávenou na mobilu a psychickým či fyzickým rozpoložením respondentů může existovat určitá spojitost,

zejména v odpovědi k výše uvedenému vyjádření v dotazníku, jelikož s rostoucím časem stráveným na zařízení se zvyšuje i počet responzí u možností „částečně souhlasím“ i „souhlasím“.

Tabulka 10

Psychický, fyzický stav a strávený čas

1. OTÁZKA: Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy, p...

2. OTÁZKA: Kolik času denně alespoň přibližně trávíš na mobilu (nebo i n...

	rozhodně nesouhlasím	nesouhlasím	částečně nesouhlasím	částečně souhlasím	souhlasím	rozhodně souhlasím
0-1 hodinu	1	6	2	2	1	2
1-2 hodiny	5	8	7	8	5	1
2-3 hodiny	2	5	5	13	5	0
3-4 hodiny	0	8	3	12	6	3
4-5 hodiny	0	3	4	12	7	2
více než 5 hodin	3	4	5	23	9	4

Zdroj: vlastní

Když je psychický a fyzický stav respondentů porovnán s jejich pohlavím v další tabulce (viz. Tabulka 11), ze zjištěných čísel vycházejí dívky nepatrně hůře než chlapci.

Tabulka 11

Psychický, fyzický stav a pohlaví

1. OTÁZKA: Jsem

2. OTÁZKA: Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy, pá...

	dívka	chlapec	Celkem
rozhodně nesouhlasím	3	3	6
nesouhlasím	7	21	28
částečně nesouhlasím	10	14	24
částečně souhlasím	30	36	66
souhlasím	12	9	21
rozhodně souhlasím	8	4	12
Celkem	70	87	157

Zdroj: vlastní

V následující tabulce (viz. Tabulka 12) je psychický a fyzický stav respondentů porovnán se názorem respondentů na strávený čas na zařízení a zde je také zjevná jistá úměrnost délce stráveného času na zařízení dle pocitu respondenta s tím, jak se respondent cítí.

Tabulka 12

Psychický, fyzický stav a názor na strávený čas

1. OTÁZKA: „Na mobilu trávím podle mého názoru..."

2. OTÁZKA: Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy,

	málo času	času akorát	celkem dost času	Celkem
rozhodně nesouhlasím	3	4	5	12
nesouhlasím	6	28	12	46
částečně nesouhlasím	0	23	9	32
částečně souhlasím	3	33	47	83
souhlasím	3	17	16	36
rozhodně souhlasím	0	8	10	18
Celkem	15	113	99	227

Zdroj: vlastní

V dalších tabulkách (viz. Tabulka 13, Tabulka 14) je provedena komparace toho, jak se respondenti cítí s tím, jak jsou dle jejich názoru omezováni ze strany rodičů, zde nejsou výsledná čísla natolik přesvědčivá jako u předchozích tabulek, ale jistý náznak ve prospěch omezovaných dětí je zde zjevný.

Tabulka 13

Psychický, fyzický stav a omezování rodiči

1. OTÁZKA: Mobil ti rodiče nějakým způsobem omezují...

2. OTÁZKA: Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy, p...

	vůbec	seberou mi ho nebo zakáží používat	pomocí aplikace (rodičovské kontroly)	Celkem
rozhodně nesouhlasím	6	3	3	12
nesouhlasím	31	10	5	46
částečně nesouhlasím	17	10	5	32
částečně souhlasím	46	19	18	83
souhlasím	22	10	4	36
rozhodně souhlasím	10	4	4	18
Celkem	132	56	39	227

Zdroj: vlastní

Tabulka 14

Psychický, fyzický stav a omezování času rodiči

1. OTÁZKA: Omezují ti rodiče čas strávený na mobilu či tabletu?

2. OTÁZKA: Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy,

	ano	neomezují (mohu na něm trávit, kolik času chci já)	Celkem
rozhodně nesouhlasím	7	5	12
nesouhlasím	18	28	46
částečně nesouhlasím	13	19	32
částečně souhlasím	29	54	83
souhlasím	14	22	36
rozhodně souhlasím	7	11	18
Celkem	88	139	227

Zdroj: vlastní

Při porovnávání znalosti přátel respondentem (osobní či jen z virtuálního prostředí) s tím, kolik má respondent profilů na sociálních sítích (viz. Tabulka 15), vychází v číslech, že čím více profilů na více sociálních sítí respondent má, tím více má i virtuálních kamarádů.

Tabulka 15

Kamarádi a profily na soc. sítích

1. OTÁZKA: Pokud máš v mobilu kontakty na kamarády, znáš je všechny?

2. OTÁZKA: Máš profil na nějaké sociální síti?

	nemám tam kamarády	znám je všechny osobně	neznám všechny osobně (neviděl(a) jsem je osobně, jen přes mobil, sociální síť apod.)	Celkem
nevím co to je	0	1	0	1
nemám profil	1	17	1	19
mám jen na jedné	1	29	3	33
mám na více sítích (vždy po jednom profilu)	2	81	10	93
mám na více sítích (i více různých profilů)	1	51	29	81
Celkem	5	179	43	227

Zdroj: vlastní

Další kontingenční tabulka (viz. Tabulka 16) naznačuje, že čím více času tráví respondent na mobilu, tím roste riziko, že se setká s kyberšikanou. Obdobná čísla naznačuje i další kontingenční tabulka (viz. Tabulka 17), kde je porovnáván počet přátel, které respondent má v kontaktech v mobilu a jakým způsobem je zná s tím, zda má zřízený profil na sociální síti. Zkušenost s kyberšikanou roste i s věkem. Dále jsem zaznamenal vztah mezi odpověďmi, když by respondent poslal svou fotku cizímu člověku nebo mu odpověděl na zprávu se zkušeností s kyberšikanou či pravidelným obtěžováním prostřednictvím mobilního telefonu. S největší pravděpodobností o zjištěném rizikovém chování respondentů ve spojitosti s jejich negativní zkušeností s kyberšikanou, zvláště v případě tří respondentů, kteří uvedli, že si s obtěžováním nebo šikanováním přes telefon nevědí rady, budu informovat ředitele škol s doporučením, aby přijali vhodná opatření v podobě specifické prevence v rámci školního prostředí na téma kyberšikany a patřičného chování v online prostoru.

Tabulka 16

Kyberšikana a strávený čas

1. OTÁZKA				2. OTÁZKA			
Obtěžoval nebo šikanoval tě někdo přes mobil				Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy, pálí			
	ne	nevím, co to je	ano pravidelně	setkal(a) jsem se s tím a nevím si s tím rady	setkal(a) jsem se s tím a umím si s tím poradit	setkal(a) jsem se s tím a ignoruji to	Celkem
rozhodně nesouhlasím	12	0	0	0	0	0	12
nesouhlasím	38	0	0	1	3	4	46
částečně nesouhlasím	28	0	1	0	1	2	32
částečně souhlasím	50	1	2	0	19	11	83
souhlasím	23	0	1	1	6	5	36
rozhodně souhlasím	7	1	2	1	5	2	18
Celkem	158	2	6	3	34	24	227

Zdroj: vlastní

I přestože byl konečný distribuovaný dotazník již několikátou verzí, připouštím a jsem si vědom některých chyb při tvorbě otázek a možných odpovědí v dotazníku, dnes by pravděpodobně vypadal jinak.

Subjektivně jsem během vyhodnocování dotazníků nabyl dojmu, což by bylo zapotřebí potvrdit nebo vyloučit dalším bádáním, že čím méně času trávil respondent na mobilním telefonu, aniž by byl například omezován ze strany rodičů, tím více jeho písemný projev a vyjadřování působilo, že dotyčný převyšuje svou inteligencí ostatní respondenty. Tím se dostávám k dalšímu nepříjemnému zjištění v rámci dotazníků, a to je celkem velké množství pravopisných chyb, pokud se má respondent vyjádřit vlastními slovy a něco napsat rukou na list papíru, v hojném počtu se to týká i žáků posledních tříd základních škol.

Tabulka 17

Kyberšikana a znalost kontaktů v mobilu

1. OTÁZKA: Pokud máš v mobilu kontakty na kamarády, znáš je všechny...

2. OTÁZKA: Obtěžoval nebo šikanoval tě někdo přes mobil

	nemám tam kamarády	znám je všechny osobně	neznám všechny osobně (neviděl(a) jsem je osobně, jen přes mobil, sociální síť apod.)	Celkem
ne	4	135	19	156
nevím, co to je	0	1	1	2
ano pravidelně	0	3	3	6
setkal(a) jsem se s tím a nevím si s tím rady	0	2	1	3
setkal(a) jsem se s tím a umím si s tím poradit	1	20	13	34
setkal(a) jsem se s tím a ignoruji to	0	18	6	24
Celkem	5	179	43	227

Zdroj: vlastní

10 ZÁVĚR

Hlavní cíl výzkumného šetření této bakalářské práce byl zaměřený na deskripci role mobilních telefonů z pohledu dětí školního věku zejména druhého stupně. Úkolem bylo zjišťovat názory k vlastnění, způsobu jejich užívání, rozeznání předností a nebezpečných faktorů spojených s jejich užíváním. Další dílčí cíle byly zaměřeny na zmapování vlastnictví mobilních telefonů dětmi s ohledem na jejich věk a strávenou dobu na těchto zařízeních, dále výzkum sledoval názory respondentů na četnost způsobů využití mobilních telefonů, na míru uvědomování si rizikovosti chování ve spojení s užíváním telefonu a pokusil se poodhalit to, jak respondenti vnímají, nastavení pravidel používání a jak se vyjadřují k jejich respektování.

V teoretické části jsem se zabýval definováním jednotlivých období dětského věku, zmapoval jsem období a společenské normy k věku, kdy je dětem pořizován jejich první mobilní telefon. Uvedl jsem možnosti rodičovského dohledu, popsal klady a zápory spojené s užíváním této technologie, představil a shrnul využívání sociálních sítí dětmi, vyjádřil se ke kyberšikaně. Dále jsem se zaměřil na používání mobilních telefonů ve školách a s tím související legislativu.

V praktické části jsem navázal na teoretickou část, cestou dotazníkového šetření jsem mapoval situaci na vybraných školách v lokalitě svého bydliště, respondenty byli žáci základních škol od páté do deváté třídy ve věku od 10 do 16 let. Výzkum byl zaměřen na splnění naplnění výzkumných cílů.

Dle zjištění děti nejčastěji dostávají svůj první mobil od rodičů v období od šesti do osmi let, ve třinácti letech už jej mají všechny děti zejména smartphony, tlačítkový mobil je vzácnost. Více než polovina dětí má i svůj tablet. Téměř všechny děti na druhém stupni nosí svůj telefon vždy sebou do školy a více než polovina z nich jej používá o přestávkách, někteří občas i v hodině, nebylo však zjištěno, kolik z těchto dětí vědomě v hodině porušuje školní řád a kolik z nich telefon využívá k edukačním účelům s povolením pedagoga, několik jedinců jej používá pravidelně v hodině. Asi 2/5 dětí jsou svými rodiči kontrolovány a mají nastavená nějaká pravidla při užívání mobilních telefonů, omezení ze strany rodičů však s rostoucím věkem dětí klesá, což je přirozené. Ze zkoumaného vzorku respondentů má skoro 88 % dětí ve věkové kategorii pod 13 let (hranice věku pro vstup dítěte na mnohé sociální sítě) založený nejméně jeden profil na sociální síti. Děti znají

více předností mobilních telefonů než jejich hrozeb, nicméně i v této oblasti dokázali někteří jedinci pozitivně překvapit. Víc než 20 % dětí tráví na svém mobilním telefonu déle než pět hodin denně, čím více času tráví děti v kyberprostředí virtuálního světa, tím spíše jsou vystaveny jeho nástrahám a je vyšší pravděpodobnost, že se mohou stát obětí kyberšikany.

Před samotným zpracováním této bakalářské práce jsem se osobně domníval, že všechny děti budou mít v dnešní době svůj mobilní telefon, to se mi potvrdilo. Předpokládal jsem však, že daleko více rodičů bude svým dětem nějakým způsobem regulovat a omezovat strávený čas na mobilu i obsah, to se nepotvrdilo. Nepříznivé zjištění pro mě bylo, kolik času denně děti tráví používáním mobilních telefonů. Jeden chlapec sám do dotazníku dopsal, že když kouká do mobilu před spaním, tak nemůže usnout. Dále mě znepokojilo zejména několik dívek, které mají dle uvedeného zkušenost s obtěžováním nebo jsou dokonce obtěžovány pravidelně, v jejichž dotazníku bylo vyplněné políčko, že dotyčná si s tím neví rady. Jak jsem již uvedl v předchozí kapitole, zde bude nutné podniknout kroky směrem k ředitelům škol za účelem navržení prevence zaměřené proti kyberšikaně. Uznejme sami, když dotyčný respondent uvede v dotazníku, že má více profilů na více sociálních sítích, v rizicích užívání mobilních telefonů napíše slovo „úchylové“, mobil se podle něho ve škole smí užívat kdykoliv i v hodině a podle toho jej sám používá, tráví na mobilu 6 až 12 hodin denně, rodiče jej vůbec neomezují, nejčastěji tráví čas na mobilu na sociálních sítích, své kamarády nezná všechny osobně a komunikuje s nimi nejčetněji prostřednictvím sociální sítě nebo telefonním hovorem, cizímu člověku by na požádání svou fotografii poslal i na zprávu od cizího člověk odepíše, každý si domyslete to, co je v tomto dotazníku zaškrtnuto v poslední otázce týkající se šikany či obtěžování přes mobil. Rozhodně to nevnímám jako selhání konkrétního dítěte, nýbrž spíše jeho rodičů pro nezájem a zanedbání dostatečné prevence. Co mě naopak velice mile překvapilo, že přestože děti spolu vzájemně v dnešní době často komunikují prostřednictvím mobilního telefonu, sociálních sítí apod., tak dle výsledků dotazníkového šetření vyšlo najevo, že děti stále dávají přednost osobní a verbální komunikaci před tou „elektronickou“, alespoň podle toho, co uvedly.

Na úplný závěr bych rád nepatrně vybočil a v beletristickém stylu uvedl, že při vyhodnocování několika dotazníků po sobě jsoucích jsem opakovaně zaznamenal

podobnost odpovědí i stejných pravopisných chyb, a přitom se mi vybavila známá hláška „Tuček, Šlajs. Stejné chyby, stejné známky“ z jedné nesmrtelné české filmové klasiky „Marečku, podejte mi pero!“. Potom v několika dotaznících bylo u mého poděkování za vyplnění dopsáno slovy „není zač“, což mě pobavilo. Zvolené téma, mě během zkoumání této tématiky velice zaujalo a obohatilo, zjistil jsem, že jde o obsáhlou a rozsáhlou problematiku, která se neustále mění a vyvíjí. Moje předposlední věta a moudro na závěr zní, že není nakonec tolik důležité, kolik času děti na mobilech tráví jako to, co tam dělají a jaká je jim věnována péče za strany rodičů, dále nesmíme ani zapomínat na všeobecné vzdělávání v oblasti digitální gramotnosti našich dětí i na včasné prevenci spočívající v informování ohledně vhodného chování v kyberprostoru prostřednictvím vzdělávacích institucí.

Domnívám se, že předem stanovené cíle této práce byly tímto naplněny.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Buermann, U. (2009). *Jak (pře)žít s médii: příležitosti a hrozby informačního věku a nové úkoly pedagogiky: výzkumná práce Institutu pro pedagogiku a smyslovou a mediální ekologii (IPSUM)*. Fabula.

Černý, V., & Grofová, K. (2013). *Děti a emoce: učíme děti vnímat, poznávat a pracovat se svými pocity*. Edika.

Dočekal, D., & Müller, J., & Harris., A., & Heger, L. (2019). *Dítě v síti: manuál pro rodiče a učitele, kteří chtějí rozumět digitálnímu světu mladé generace*. Mladá fronta.

Eckertová, L., & Dočekal, D. (2013). *Bezpečnost dětí na internetu: Rádce zodpovědného rodiče*. Computer Press.

Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd*. Paido.

Giddens, A. (2003), *Sociologie*. Argo.

Giles, D. (2012). *Psychologie médií*. Grada.

Helus, Z. (2009). *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče. 2., přeprac. a rozš. vyd.* Portál.

Hurychová, E., & Ptáčková, B. (2022). *Sociální práce ve školství*. Grada.

Jirák, J., & Köpplová, B. (2003). *Média a společnost*. Portál.

Kožíšek, M., & Písecký, V. (2016). *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Grada Publishing.

Kraus, B. (2008). *Základy sociální pedagogiky*. Portál.

Krčmářová, B. (2012). *Děti a online rizika: sborník studií*. Sdružení Linka bezpečí.

Krejčí, M. (2019). *DigiDetox: jak na digitální minimalismus*. Pointa.

Kršňák, J. (2023). *Digiděti: jak pečovat o děti, o něž současně pečují digitální technologie?*. Jota.

Matějček, Z., & Pokorná, M. (1998). *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. H & H.

Medina, J. (2011). *Pravidla mozku dítěte: [nejnovější vědecké objevy pro výchovu chytrých a šťastných dětí]*. Computer Press.

Novotná, L., & Hříchová, M., & Miňhová, J. (2004). *Vývojová psychologie. 3. vyd*. Západočeská univerzita.

Pecinovský, J. (2007). *Windows Vista: podrobný průvodce*. Grada.

Piaget, J., & Inhelder, B. (1997). *Psychologie dítěte*. Portál.

Procházka, D. (2001). *Mobilní telefony. 2. vyd*. Rubico.

Ptáček, R., & Kuželová, H. (2013). *Vývojová psychologie pro sociální práci.* Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky.

Fischer, S., & Škoda, J. (2014). *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2., rozš. a aktualiz. vyd*. Grada.

Slussareff, M. (2022). *Hry, sítě, porno: rodičovský průvodce džunglí digitálního dětství a puberty*. Jan Melvil Publishing.

Spitzer, M. (2014). *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Host.

Stixrud, W., & Johnson, N. (2019). *Dítě na vlastní pohon: proč svěřit svým potomkům více kontroly nad životem*. Jan Melvil Publishing.

Ševčíková, A. (2014). *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Grada Publishing,

Vágnerová, M. (2002). *Kognitivní a sociální vývoj žáka základní školy*. Karolinum.

Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání.* Karolinum.

Vališová, A., & Kovaříková, M. (2021). *Obecná didaktika a její širší pedagogické souvislosti v úkolech a cvičeních*. Grada.

Večeřová Procházková, A. (2023). EČEŘOVÁ-PROCHÁZKOVÁ, Alena. *Pomoc dětské duši: Rady pro rodiče, když dítě volá SOS*. Mladá fronta.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Akpan, V. (2022, 12. září). *55 Advantages and Disadvantages of Mobile Phones.* SunTrust Blog. https://suntrustblog.com/55-advantages-and-disadvantages-of-mobile-phones/

AMI Digital. (2022). *AMI Digital Index2022.* https://amidigital.cz/index2022/

Brdička, B. (2019, 7. ledna). *Proč mobily ve škole zakazovat*. Metodický portál RVP.CZ. https://spomocnik.rvp.cz/clanek/21948/PROC-MOBILY-VE-SKOLE-ZAKAZOVAT.html

Concordia University Nebraska. (2020, 28. února). *Examining the Effect of Smartphones on Child Development.* https://www.cune.edu/academics/resource-articles/examining-effect-smartphones-child-development?_x…

Česká školní inspekce. (2019, 16. ledna). *Stanovisko ČŠI k regulaci mobilních telefonů ve školách.* Stálá konference asociací ve vzdělávání, z. s. https://skav.cz/wp-content/uploads/2019/01/Stanovisko-ČŠI-k-regulaci-mobilních-telefonů-ve-školách-16.1.2019-RP.pdf

Dobosiová, M. (2015, 29. července). *Kategorie současných sociálních sítí a aktuální sociální sítě.* Metodický portál RVP.CZ. https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/20145/KATEGORIE-SOUCASNYCH-SOCIALNICH-SITI-A-AKTUALNI-SOCIALNI-SITE.html

Husák, J. (2018, 8. června). *Děti a sociální sítě*. Česká rada dětí a mládeže. https://crdm.cz/download/publikace/CRDM-Zprava-Deti-a-socialni-site.pdf

Internetembezpecne. (2019). *Sociální sítě*. https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/socialni-media/socialni-site/

Javůrek, M. (2016, 12. prosince). *Průzkum: v jakém věku je ideální pořídit dítěti první telefon?*. SMARTmania. https://smartmania.cz/pruzkum-jakem-veku-idealni-poridit-diteti-prvni-telefon/

Ješetický, J. (2000, 26. listopadu). Mobilní telefony na školách a školských zařízeních. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. https://www.msmt.cz/file/46538/download/

Kemp, S. (2023, 13. ledna). *Digital 2023: Czechia*. Datareportal. https://datareportal.com/reports/digital-2023-czechia

Kopecký, K. (2019, 14. listopadu). *Téma: Mobilní telefon ve škole*. E-Bezpečí. https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=1693

Kopecký, K. (2021, 23. května). *Netiketa, pravidla slušného chování uživatelů internetu*. E-Bezpečí. https://www.e-bezpeci.cz/index.php/2-uncategorised/2219-netiketa-pravidla-slusneho-chovani-uzivatelu-internetu

Kopecký, K., & Krejčí, V. (2009). *Využívání mobilního telefonu dětmi 8-18 let.* E-Bezpečí. https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/3-vyuzivani-mobilniho-telefonu-detmi-8-18-let-2009/file

Kopecký, K., & Szotkowski, R. (2020, 15. září). *Český učitel ve světě technologií 2020 - výsledky*. E-Bezpečí. https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=2006)

Kopecký, K., Szotkowski, R., O2 Czech Republic, Univerzita Palackého v Olomouci, &Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. (2019). *Výzkum České děti v kybersvětě.* E-Bezpečí. https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/tiskoviny/118-ktere-socialni-site-deti-pouzivaji-nejcasteji-2019-infografika/file

Kopecký, K., Szotkowski, R., O2 Czech Republic, Univerzita Palackého v Olomouci, & Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. (2019). *Výzkum České děti v kybersvětě.* E-Bezpečí. https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/117-ceske-deti-v-kybersvete/file

Kvardová, N., Valkovičová, N., & Šmahel, D. (2019). *Má zákaz mobilů o přestávkách smysl? Pravidla a používání technologií ve škole v souvislosti s chováním dospívajících*. Masarykova univerzita. https://irtis.muni.cz/media/3180404/2019_mobily-o-prestavkach_statisticka-analyza-dat_priloha.pdf

Melková, M. (2020, 12. srpna). *Školy budou moci od října nově zakázat žákům mobilní telefony i o přestávkách.* Česká škola. http://www.ceskaskola.cz/2020/08/skoly-budou-moci-od-rijna-nove-zakazat.html

Nadace Proměny Karla Komárka. (2016, 5. května). *České děti venku.* https://www.nadace-promeny.cz/userfiles/files/2019/Ceske%20deti%20venku_Vyzkumna%20zprava.pdf

Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost. (2023, 8. března). *Aplikace TikTok představuje bezpečnostní hrozbu.*

https://www.nukib.cz/cs/infoservis/hrozby/1941-aplikace-tiktok-predstavuje-bezpecnostni-hrozbu/

Spajk. (2022, 17. září). *TikTok vás šmíruje nejvíc ze všech socek.* https://spajk.cz/tiktok-vas-smiruje-nejvic-ze-vsech-socek/

Statista Research Department. (2023, 15. března). *Social media in Czechia - statistics & facts.* https://www.statista.com/topics/8905/social-media-in-czechia/#topicOverview

Základní škola ***. (2018, 24. září). *Organizační řád*. https://www.1zs***/download.php?id=1399 (*** uvedeno z důvodu zachování anonymity ZŠ, kde byl prováděn výzkum)

Základní škola ***. (2018, 31. ledna). *Školní řád.* https://www.zs***/a-9979-skolni-rad.html (*** uvedeno z důvodu zachování anonymity ZŠ, kde byl prováděn výzkum)

Základní škola Pohůrecká České Budějovice. (2022, červen). *Řád školy*. https://www.zspohurecka.cz/files/Skolni_rad_aktualizace_2022_6_po_inspekci.pdf

Základní škola, Praha 2, Vratislavova 13. (2013, 5. září). *Školní řád*. https://cloud-4.edupage.org/cloud?z%3AWYA3GLgYsXZhUTaIvna9SVFxdZBX5%2F1a0iY2w%2B1iAVVsKqMPvoG0Gadq1kyStW9U

Zákon č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. (24. září 2004). https://www.aspi.cz/products/lawText/1/58471/1/2

ZŠ Havířov – Podlesí K. Světlé 1/1372 okres Karviná. (2022, 29. srpna). *Školní řád a Pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků.* https://www.zssvetle.cz/UserFiles/7/Image/1665389197-koln-d-1-9-2022.pdf

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Grafy

Graf 1: Pohlaví respondentů…….32

Graf 2: Věk respondentů

Graf 3: Profil na sociální síti

Graf 4: Rodiče a profil na sociální síti

Graf 5: Rizika používání mobilů

Graf 6: Výhody používání mobilů

Graf 7: Psychický a fyzický stav

Graf 8: Vlastnictví mobilních telefonů

Graf 9: Vlastnictví tabletů

Graf 10: Strávený čas

Graf 11: Činnosti na mobilu

Příloha 2: Tabulky

Tabulka 1: Omezování rodiči a způsob omezování mobilu

Tabulka 2: Třída ZŠ a věk vlastnictví mobilu

Tabulka 3: Čas na mobilu a názor na množství času

Tabulka 4: Věk a mobil ve škole

Tabulka 5: Věk a sociální sítě

Tabulka 6: Omezování času a věk

Tabulka 7: Omezování mobilu a věk

Tabulka 8: Omezování obsahu a věk

Tabulka 9: Rizika, výhody a ročník

Tabulka 10: Psychický, fyzický stav a strávený čas…….51

Tabulka 11: Psychický, fyzický stav a pohlaví……51

Tabulka 12: Psychický, fyzický stav a názor na strávený čas……..…..52

Tabulka 13: Psychický, fyzický stav a omezování rodiči……..…..52

Tabulka 14: Psychický, fyzický stav a omezování času rodiči……..53

Tabulka 15: Kamarádi a profily na soc. sítích……..……53

Tabulka 16: Kyberšikana a strávený čas……..……54

Tabulka 17: Kyberšikana a znalost kontaktů v mobilu……..……..55

Příloha 3: Dotazník

Dotazník 1

PŘÍLOHY

Příloha 1: Grafy

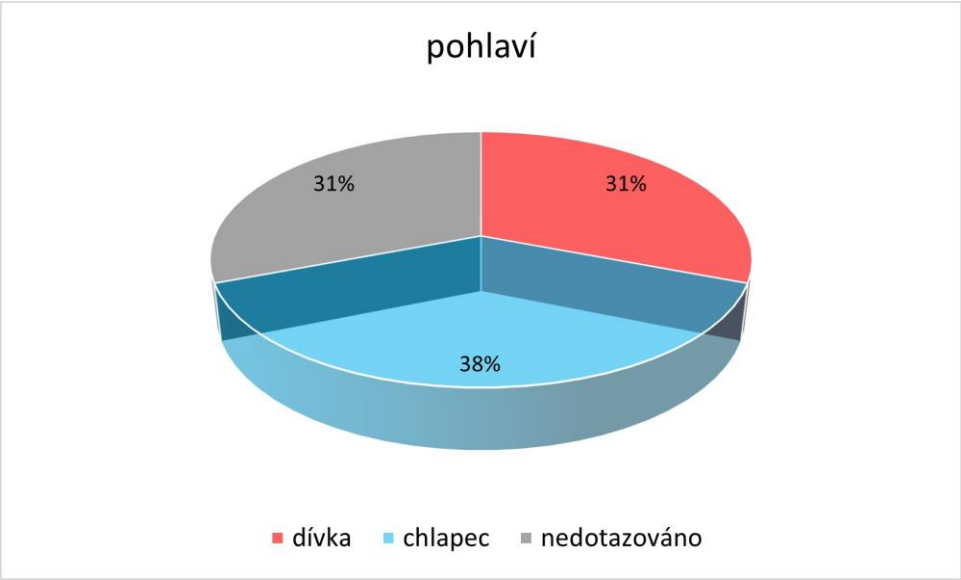

Graf 1: *Pohlaví respondentů, n_i=227, f_i=100 %*

Zdroj: vlastní

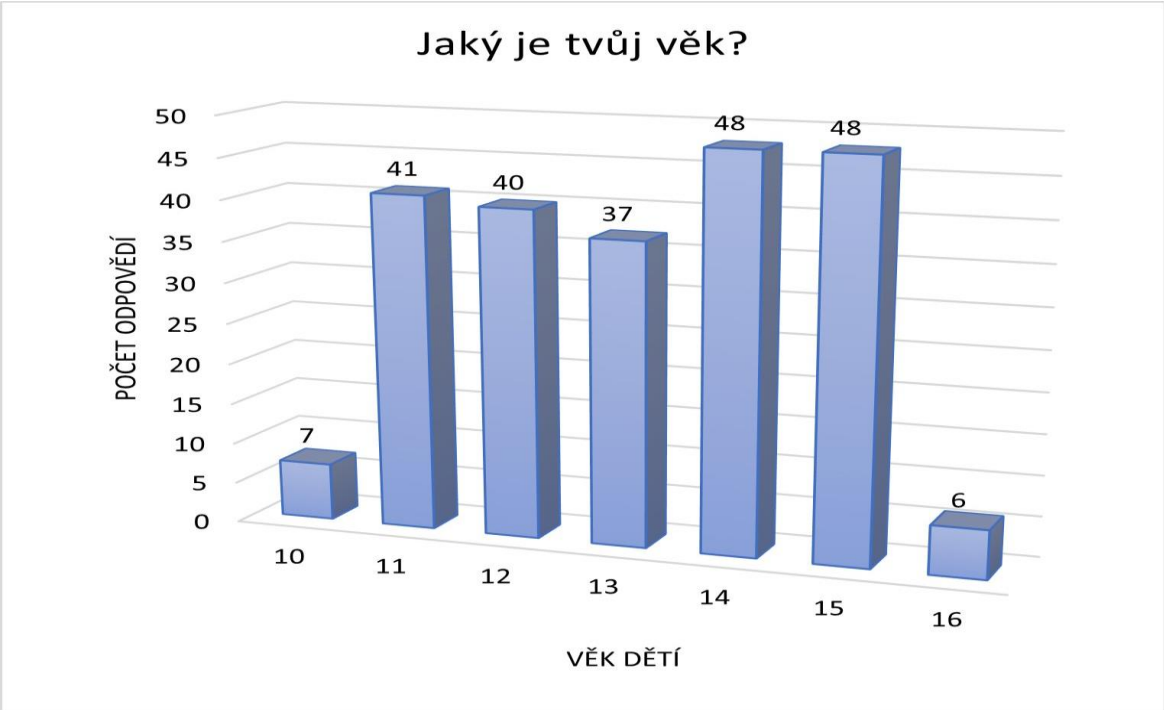

Graf 2: *Věk respondentů*

Zdroj: vlastní

Graf 3: *Profil na sociální síti*
Zdroj: vlastní

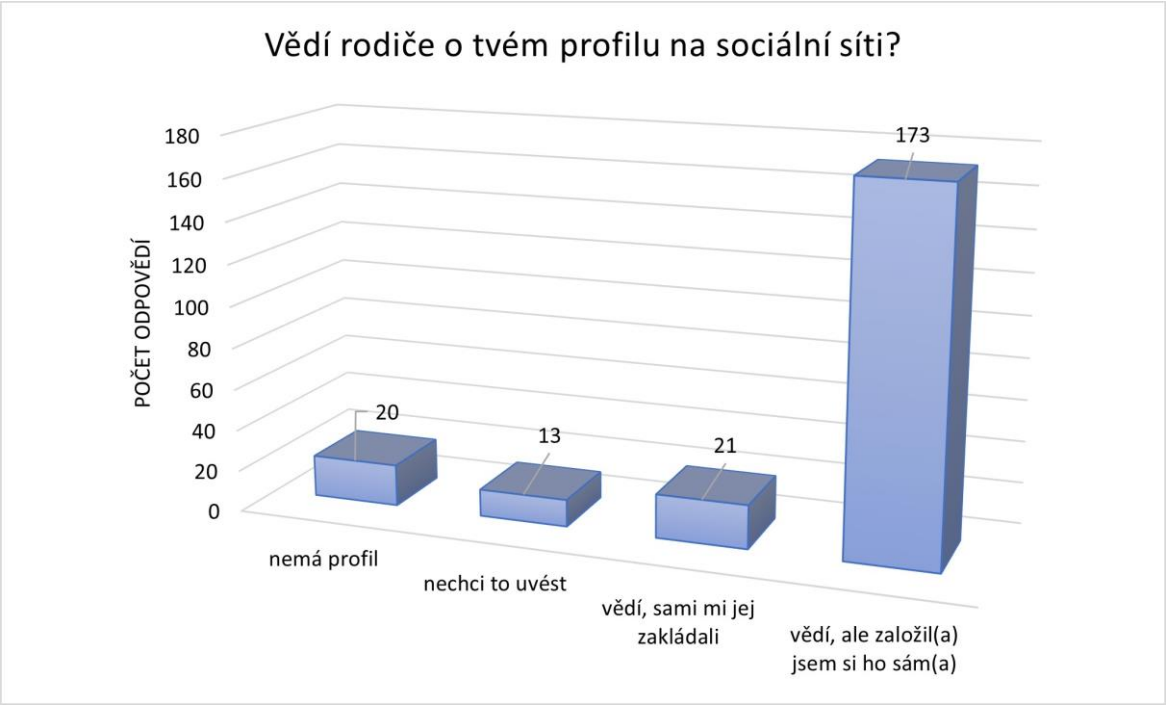

Graf 4: *Rodiče a profil na sociální síti*

Zdroj: vlastní

Graf 5: *Rizika používání mobilů*

Zdroj: vlastní

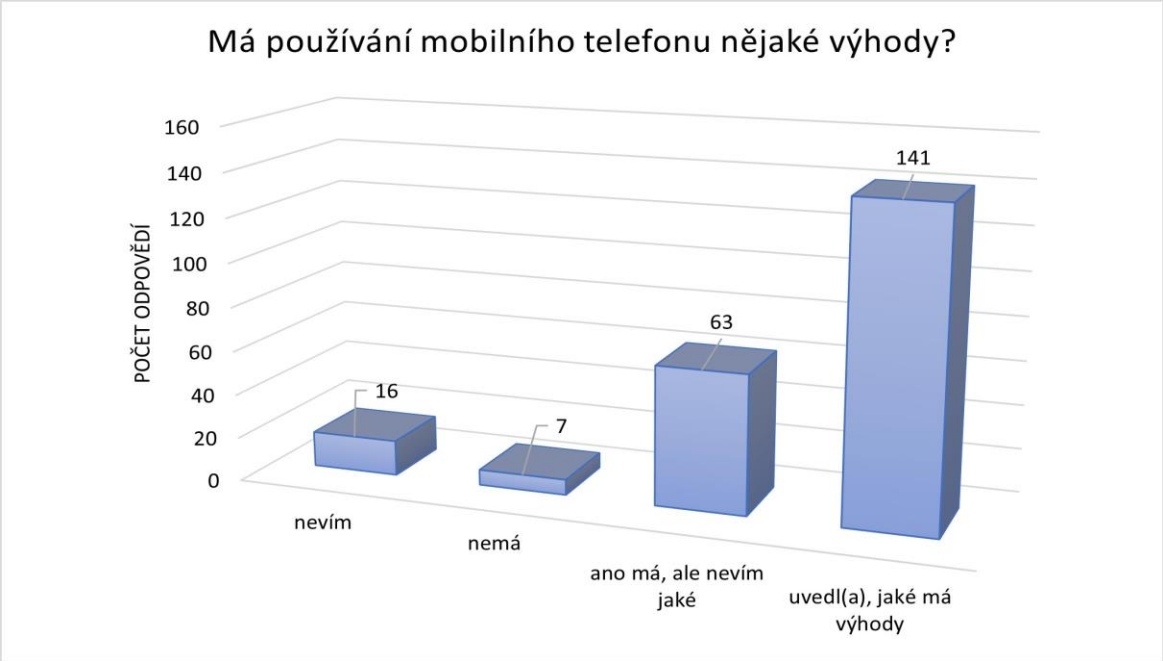

Graf 6: *Výhody používání mobilů*

Zdroj: vlastní

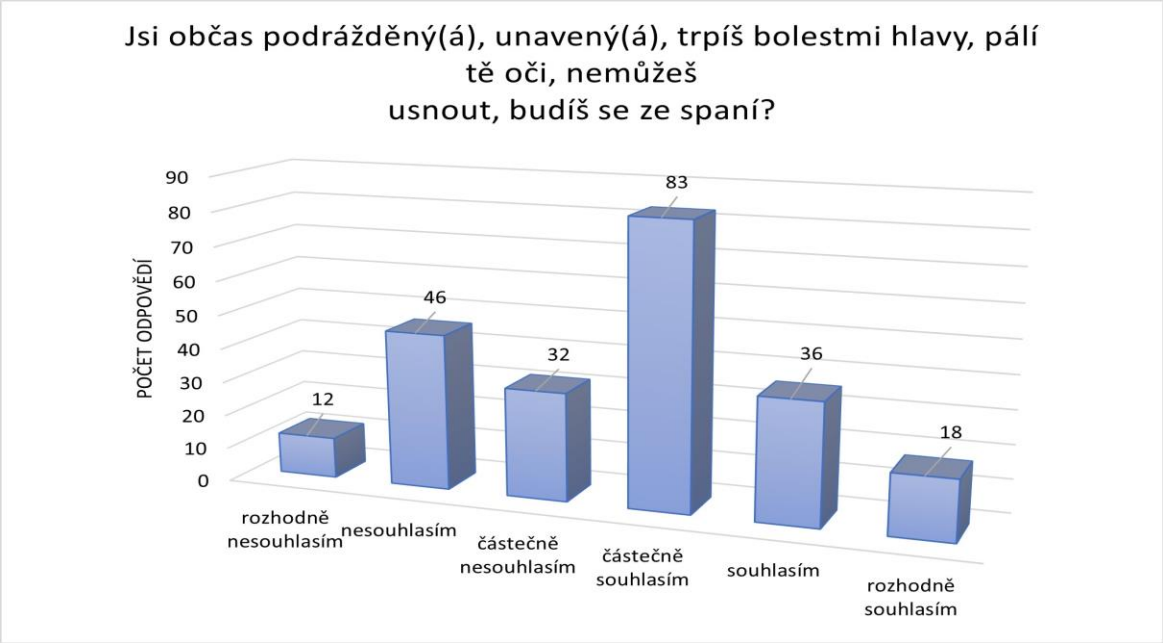

Graf 7: *Psychický a fyzický stav*

Zdroj: vlastní

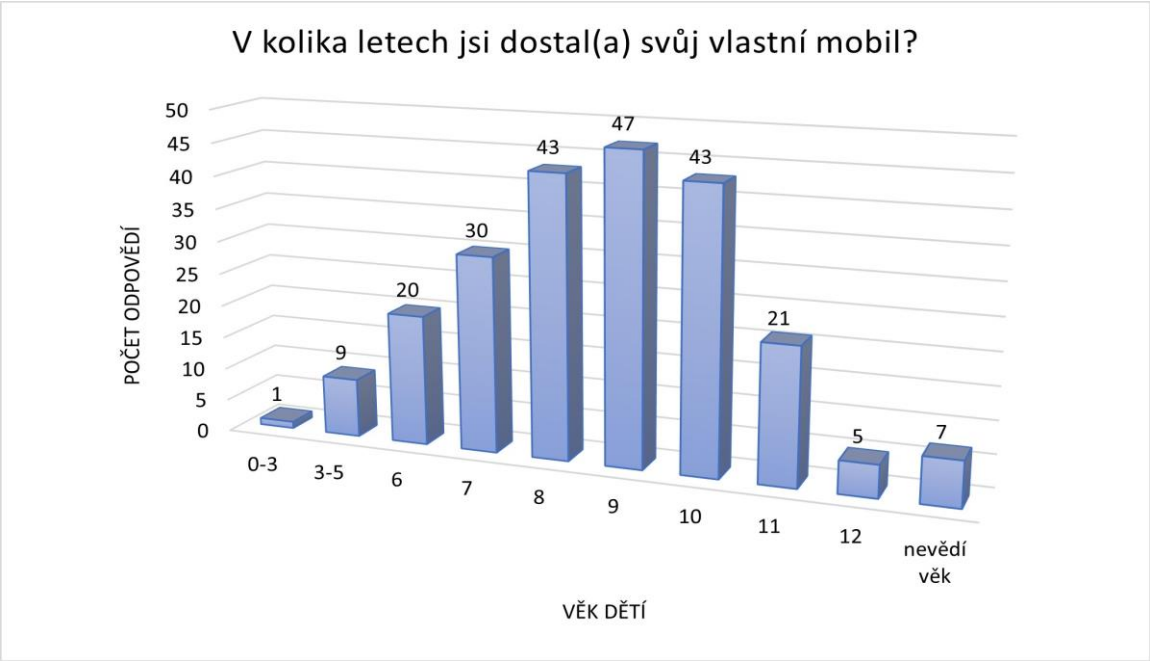

Graf 8: *Vlastnictví mobilních telefonů*

Zdroj: vlastní

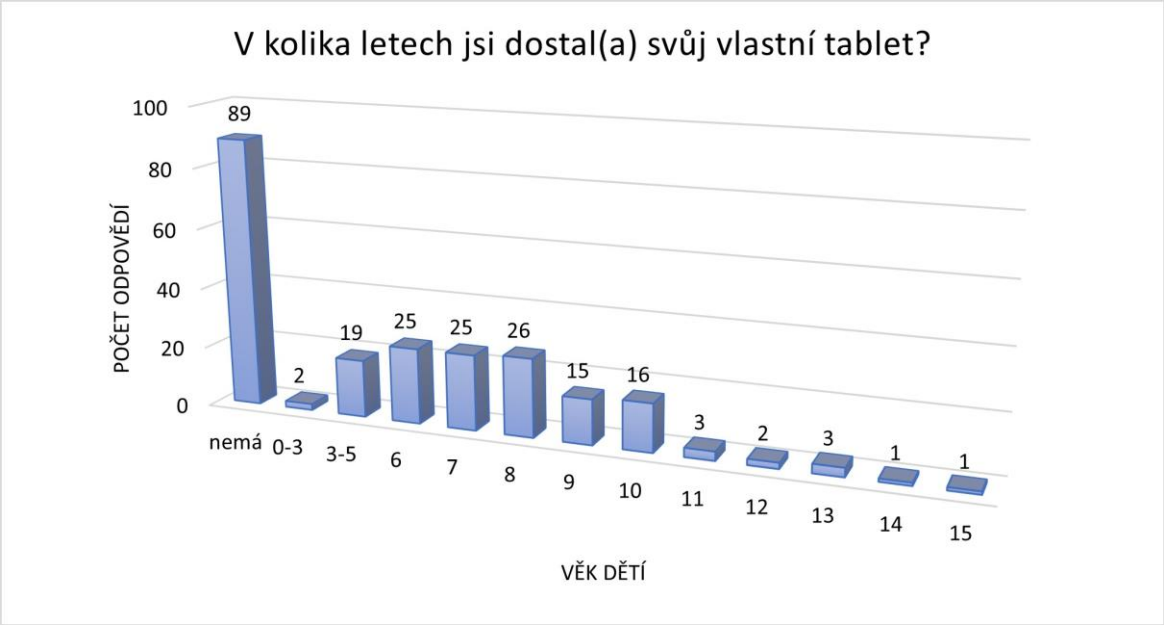

Graf 9: *Vlastnictví tabletů*

Zdroj: vlastní

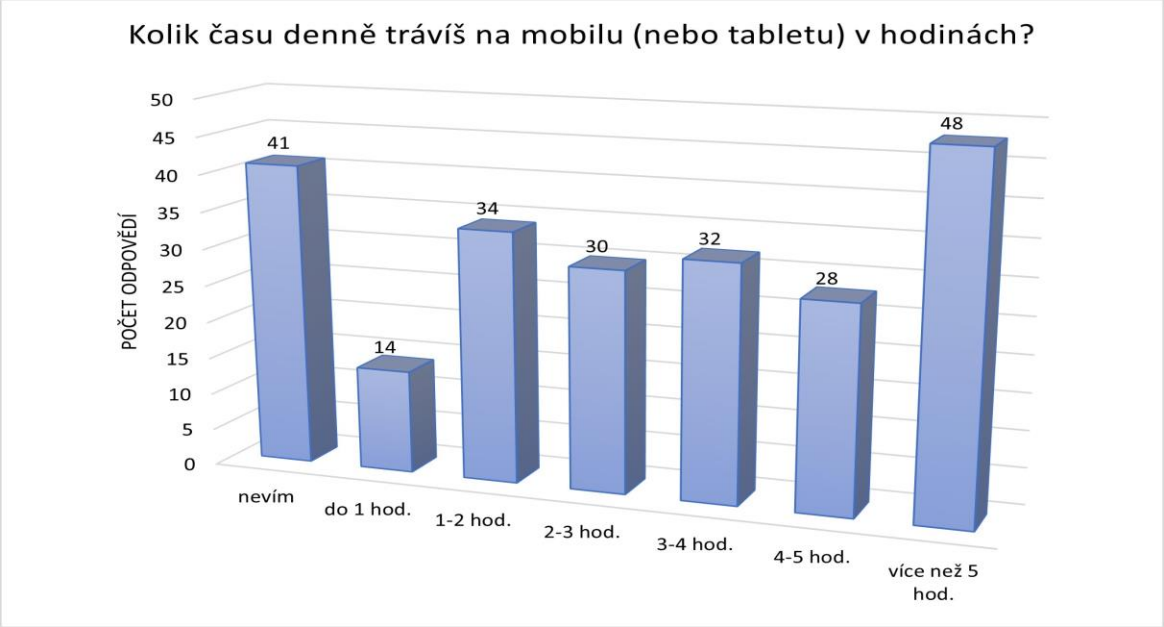

Graf 10: *Strávený čas*

Zdroj: vlastní

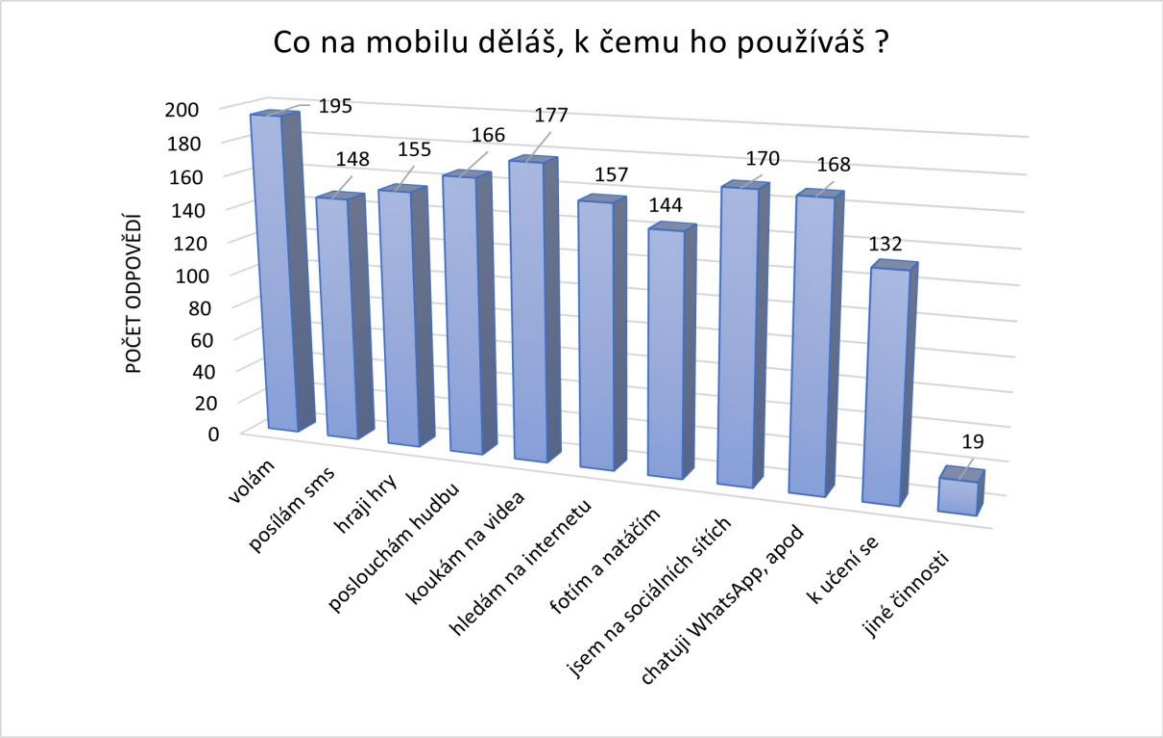

Graf 11: *Činnosti na mobilu*

Zdroj: vlastní

Příloha 2: Tabulky

Tabulka 1

Omezování rodiči a způsob omezování mobilu

1. OTÁZKA: Omezují ti rodiče čas strávený na mobilu či tabl..

2. OTÁZKA: Mobil ti rodiče nějakým způsobem omezují..

	ano	neomezují (mohu na něm trávit, kolik času chci já)	Celkem
vůbec	16	116	132
seberou mi ho nebo zakáží používat	40	16	56
pomocí aplikace (rodičovské kontroly)	32	7	39
jinak (uveď jak)	0	0	0
Celkem	88	139	227

Zdroj: vlastní

Tabulka 2

Třída ZŠ a věk vlastnictví mobilu

1. OTÁZKA: Vyber třídu (ročník), do které na základní škole chodíš

2. OTÁZKA: V kolika letech jsi dostal(a) svůj vlastní mobil?

	5.	6.	7.	8.	9.
9	13	6	13	8	7
10	11	5	2	7	18
11	1	3	2	4	11
12	0	0	2	1	2
13	0	0	0	0	0
14	0	0	0	0	0

Zdroj: vlastní

Tabulka 3

Čas na mobilu a názor na množství času

1. OTÁZKA: „Na mobilu trávím podle mého názoru…"

2. OTÁZKA: Kolik času denně alespoň přibližně trávíš na mobilu (nebo i …

	málo času	času akorát	celkem dost času	Celkem
nevím	2	25	14	41
0-1 hodinu	4	10	0	14
1-2 hodiny	3	25	6	34
2-3 hodiny	2	22	6	30
3-4 hodiny	2	15	15	32
4-5 hodiny	1	9	18	28
více než 5 hodin	1	7	40	48

Zdroj: vlastní

Tabulka 4

Věk a mobil ve škole

1. OTÁZKA: Nosíš mobil do školy?

2. OTÁZKA: Jaký je tvůj věk?

	ne, nikdy	občas ano	ano, vždy
10	0	2	5
11	2	7	32
12	2	4	34
13	0	1	36
14	0	1	47
15	0	4	44
16	0	0	6

Zdroj: vlastní

Tabulka 5
Věk a sociální sítě

1. OTÁZKA: Jaký je tvůj věk?
2. OTÁZKA: Máš profil na nějaké sociální síti?

	10	11	12	13
nevím co to je	0	1	0	0
nemám profil	1	9	6	2
mám jen na jedné	4	11	6	8
mám na více sítích (vždy po jednom profilu)	1	14	14	13
mám na více sítích (i více různých profilů)	1	6	14	14

Zdroj: vlastní

Tabulka 6
Omezování času a věk

1. OTÁZKA: Omezují ti rodiče čas strávený na mobilu či tabletu?
2. OTÁZKA: 1. Jaký je tvůj věk?

	ano	neomezují (mohu na něm trávit, kolik času chci já)
10	4	3
11	22	19
12	23	17
13	15	22
14	9	39
15	15	33
16	0	6

Zdroj: vlastní

Tabulka 7
Omezování mobilu a věk

1. OTÁZKA: Mobil ti rodiče nějakým způsobem omezují..

2. OTÁZKA: Jaký je tvůj věk?

	vůbec	seberou mi ho nebo zakáží používat	pomocí aplikace (rodičovské kontroly)
10	1	2	4
11	20	6	15
12	14	18	8
13	21	12	4
14	34	10	4
15	37	7	4
16	5	1	0
Celkem	132	56	39

Zdroj: vlastní

Tabulka 8
Omezování obsahu a věk

1. OTÁZKA: Omezují ti rodiče přístup na nějaké internetové stránky neb...

2. OTÁZKA: Jaký je tvůj věk?

	nevím	neomezují	ano omezují (souhlasím s tím)	ano omezují (je mi to jedno)	Celkem
10	0	5	0	0	7
11	6	13	12	4	41
12	5	12	12	6	40
13	6	25	5	1	37
14	2	37	2	4	48
15	2	36	4	3	48
16	0	5	1	0	6

Zdroj: vlastní

Tabulka 9
Rizika, výhody a ročník

Má používání mobilního telefonu nějaká rizika?

Vyber třídu (ročník), do které na základní škole chodíš

	nemá	ano má, ale nevím jaká	ano má rizika	nevím	Celkem
5.	1	17	13	10	41
6.	4	13	20	7	44
7.	3	11	21	4	39
8.	1	13	16	7	37
9.	2	26	36	2	66
Celkem	11	80	106	30	227

Má používání mobilního telefonu nějaké výhody?

	nemá	ano má, ale nevím jaké	ano má výhody	nevím	Celkem
10	0	1	5	4	7
11	2	14	20	3	41
12	2	8	29	3	40
13	1	10	21	3	37
14	2	14	31	3	48
15	0	16	30	3	48

Zdroj: vlastní

Tabulka 10

Psychický, fyzický stav a strávený čas

1. OTÁZKA: Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy, p...

2. OTÁZKA: Kolik času denně alespoň přibližně trávíš na mobilu (nebo i n...

	rozhodně nesouhlasím	nesouhlasím	částečně nesouhlasím	částečně souhlasím	souhlasím	rozhodně souhlasím
0-1 hodinu	1	6	2	2	1	2
1-2 hodiny	5	8	7	8	5	1
2-3 hodiny	2	5	5	13	5	0
3-4 hodiny	0	8	3	12	6	3
4-5 hodiny	0	3	4	12	7	2
více než 5 hodin	3	4	5	23	9	4

Zdroj: vlastní

Tabulka 11

Psychický, fyzický stav a pohlaví

1. OTÁZKA: Jsem

2. OTÁZKA: Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy, pá...

	dívka	chlapec	Celkem
rozhodně nesouhlasím	3	3	6
nesouhlasím	7	21	28
částečně nesouhlasím	10	14	24
částečně souhlasím	30	36	66
souhlasím	12	9	21
rozhodně souhlasím	8	4	12
Celkem	70	87	157

Zdroj: vlastní

Tabulka 12

Psychický, fyzický stav a názor na strávený čas

1. OTÁZKA: 20. „Na mobilu trávím podle mého názoru..."

2. OTÁZKA: 10. Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy, pá...

	málo času	času akorát	celkem dost času	Celkem
rozhodně nesouhlasím	3	4	5	12
nesouhlasím	6	28	12	46
částečně nesouhlasím	0	23	9	32
částečně souhlasím	3	33	47	83
souhlasím	3	17	16	36
rozhodně souhlasím	0	8	10	18
Celkem	15	113	99	227

Zdroj: vlastní

Tabulka 13

Psychický, fyzický stav a omezování rodiči

1. OTÁZKA: Mobil ti rodiče nějakým způsobem omezují...

2. OTÁZKA: Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy, p...

	vůbec	seberou mi ho nebo zakáží používat	pomocí aplikace (rodičovské kontroly)	Celkem
rozhodně nesouhlasím	6	3	3	12
nesouhlasím	31	10	5	46
částečně nesouhlasím	17	10	5	32
částečně souhlasím	46	19	18	83
souhlasím	22	10	4	36
rozhodně souhlasím	10	4	4	18
Celkem	132	56	39	227

Zdroj: vlastní

Tabulka 14

Psychický, fyzický stav a omezování času rodiči

1. OTÁZKA: Omezují ti rodiče čas strávený na mobilu či tabletu?

2. OTÁZKA: Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy,

	ano	neomezují (mohu na něm trávit, kolik času chci já)	Celkem
rozhodně nesouhlasím	7	5	12
nesouhlasím	18	28	46
částečně nesouhlasím	13	19	32
částečně souhlasím	29	54	83
souhlasím	14	22	36
rozhodně souhlasím	7	11	18
Celkem	88	139	227

Zdroj: vlastní

Tabulka 15

Kamarádi a profily na soc. sítích

1. OTÁZKA: Pokud máš v mobilu kontakty na kamarády, znáš je všechny?

2. OTÁZKA: Máš profil na nějaké sociální síti?

	nemám tam kamarády	znám je všechny osobně	neznám všechny osobně (neviděl(a) jsem je osobně, jen přes mobil, sociální síť apod.)	Celkem
nevím co to je	0	1	0	1
nemám profil	1	17	1	19
mám jen na jedné	1	29	3	33
mám na více sítích (vždy po jednom profilu)	2	81	10	93
mám na více sítích (i více různých profilů)	1	51	29	81
Celkem	5	179	43	227

Zdroj: vlastní

Tabulka 16

Kyberšikana a strávený čas

1. OTÁZKA: Obtěžoval nebo šikanoval tě někdo přes mobil

2. OTÁZKA: Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy, pálí

	ne	nevím, co to je	ano pravidelně	setkal(a) jsem se s tím a nevím si s tím rady	setkal(a) jsem se s tím a umím si s tím poradit	setkal(a) jsem se s tím a ignoruji to	Celkem
rozhodně nesouhlasím	12	0	0	0	0	0	12
nesouhlasím	38	0	0	1	3	4	46
částečně nesouhlasím	28	0	1	0	1	2	32
částečně souhlasím	50	1	2	0	19	11	83
souhlasím	23	0	1	1	6	5	36
rozhodně souhlasím	7	1	2	1	5	2	18
Celkem	158	2	6	3	34	24	227

Zdroj: vlastní

Tabulka 17

Kyberšikana a znalost kontaktů v mobilu

1. OTÁZKA: Pokud máš v mobilu kontakty na kamarády, znáš je všechny...

2. OTÁZKA: Obtěžoval nebo šikanoval tě někdo přes mobil

	nemám tam kamarády	znám je všechny osobně	neznám všechny osobně (neviděl(a) jsem je osobně, jen přes mobil, sociální síť apod.)	Celkem
ne	4	135	19	156
nevím, co to je	0	1	1	2
ano pravidelně	0	3	3	6
setkal(a) jsem se s tím a nevím si s tím rady	0	2	1	3
setkal(a) jsem se s tím a umím si s tím poradit	1	20	13	34
setkal(a) jsem se s tím a ignoruji to	0	18	6	24
Celkem	5	179	43	227

Zdroj: vlastní

Příloha 3: Dotazník

Dotazník 1

DOTAZNÍK

Ahoj, než začneš s vyplňováním, přečti si prosím tyto informace: dotazník je zcela anonymní, nikam neuvádějsvé jméno a nepodepisuj se, odpovědi budou zpracovávány pouze pro studijní účely mé bakalářské práce, vyplnění dotazníku je zcela dobrovolné. Pokud není uvedeno jinak, udělej „křížek" do příslušného obdélníčku „□" např. takto: ■

1. Tvůj věk je: je mi ..... let (doplň číslo) jsem □ dívka □ chlapec

2. Do jaké školy a třídy chodíš (zaškrtni číslo ročníku) základní školy / střední školy / gymnázia *

□ 1./kvinta □ 2./sexta □ 3./septima □ 4./oktáva □ 5. □ 6./prima □ 7./sekunda □ 8./tercie □ 9./kvarta

3. Máš profil na nějaké sociální síti □ nevím, co to je □ nemám □ mám jen na jedné

□ mám na více sítích vždy po jednom profilu □ mám na více sítích více různých profilů

4. Pokud máš profil na sociální síti, vědí o tom tvoji rodiče

□ nemám profil □ nechci to uvést □ vědí, sami mi jej zakládali □ vědí, založil(a) jsem si jej sám(a)

5. Má používání mobilního telefonu nějaká rizika (hrozí ti při tom nějaké nebezpečí)

□ nevím □ nemá □ ano má, ale nevím jaká □ ano má (zkus uvést jaká).....

.....

6. Má používání mobilního telefonu nějaké výhody

□ nevím □ nemá □ ano má, ale nevím jaké □ ano má (zkus uvést jaké).....

.....

7. Jsi občas podrážděný(á), unavený(á), trpíš bolestmi hlavy, pálí tě oči, nemůžeš usnout, budíš se ze spaní

□ rozhodně nesouhlasím □ nesouhlasím □ částečně nesouhlasím

□ částečně souhlasím □ souhlasím □ rozhodně souhlasím

8. Doplň větu, co je nejblíže tvému názoru: „Ten, kdo ještě nemá svůj vlastní mobil,..."

□ je to v pořádku □ je to špatně, měl by ho mít □ je mi to jedno, je to jeho věc nebo jeho rodičů

9. Mobil je ve škole zakázaný □ ano vždy □ nevím to □ není (i v hodině se smí použít) □ jen v hodině je zakázán

10. Mobilní telefon □ ještě nemám □ nemám, ale půjčuji si jej doma od rodičů

□ mám svůj (s tlačítky bez dotykového displeje) □ mám svůj mobil („chytrý" s dotykovým displejem)

- **POKUD NEMÁŠ SVŮJ MOBILNÍ TELEFON (nebo tablet), TAK UŽ NEMUSÍŠ POKRAČOVAT**

11. V kolika letech jsi dostal(a) svůj vlastní mobilní telefon nebo tablet (vyplň více možností)

□ tablet v..... letech (doplň číslo aspoň přibližně) □ neměl(a) jsem a nemám žádný tablet

□ mobil v.....letech (doplň číslo aspoň přibližně) □ vůbec nevím, nevzpomínám si

12. Máš v mobilu připojení na internet (data)

□ nepřipojuji se vůbec na internet □ připojuji se jen přes Wi-Fi sítě/nemám data v mobilu

□ mám data v mobilu, ale nevím kolik □ mám .....GB dat/měsíčně (doplň číslo)

13. Kolik času denně trávíš na mobilu (nebo na tabletu)

□ nevím to □ asi.....hodin(y) denně (dopiš celé číslo nebo rozmezí od – do)

14. Doplň: „Na mobilu trávím podle MÉHO názoru…" □ málo času □ času akorát □ celkem dost času

15. Omezují ti rodiče čas strávený na mobilu/tabletu □ ano □ neomezují (mohu na něm trávit, kolik času chci)

16. Mobil ti rodiče omezují □ vůbec □ seberou mi ho nebo zakáží □ pomocí aplikace (rodičovské kontroly)

17. Omezují ti rodiče přístup na nějaké internetové stránky, nějaké hry či nějaké jiné činnosti na mobilu

□ nevím □ neomezují □ ano omezují (souhlasím s tím) □ ano omezují (je mi to jedno)

□ ano omezují (nesouhlasím s tím) □ ano omezují (ale umím to obejít)

18. Co na mobilu děláš, k čemu ho používáš (vyber i více možností nebo je očísluj od nejčastějšího 1, 2, 3.....)

□ volám □ posílám sms □ hraji hry □ poslouchám hudbu □ koukám na videa □ hledám na internetu

□ fotím a natáčím □ jsem na sociálních sítích □ chatuji přes Messenger, WhatsApp, a podobně

□ k učení se/přípravě do školy □ jiné činnosti .....(případně dopiš)

19. Nosíš mobil do školy □ ne, nikdy □ občas nosím □ ano, vždy

20. Používáš mobil ve škole □ nepoužívám □ jen o přestávce □ občas i v hodině □ pravidelně i v hodině

21. Pokud máš v mobilu kontakty na kamarády, znáš je všechny osobně

□ nemám tam kamarády □ znám je všechny osobně □ neznám všechny osobně (neviděl(a) jsem je „naživo")

22. Nejčastěji mluvíš (komunikuješ) se svými kamarády (vyber i více možností nebo je očísluj od nejčastějšího 1, 2...)

□ osobně „tváří v tvář" (naživo) □ telefonickým hovorem přes mobil

□ písemnou komunikací přes mobil □ přes mobil během společného hraní her

□ prostřednictvím sociální sítě □ jinak ..... (případně uveď jak)

23. Poslal(a) bys někomu cizímu svou fotku, kdyby tě o to požádal (vyber klidně více možností) □ ne

□ možná □ ano □ řeknu o tom to rodičům □ řeknu o tom kamarádovi □ neřeknu o tom nikomu

24. Když ti přijde zpráva od cizího člověka (vyber klidně více možností) □ ignoruji to □ zablokuji ho

□ odepíšu mu □ řeknu to rodičům □ řeknu o to kamarádovi □ neřeknu o tom nikomu

25. Obtěžoval nebo šikanoval tě někdo přes mobil

□ ne □ nevím, co to je □ ano pravidelně □ setkal(a) jsem se s tím, nevím si s tím rady

□ setkal(a) jsem se s tím, dokáži si s tím poradit □ setkal(a) jsem se s tím, ignoruji to

Děkuji Ti za Tvůj čas, ochotu a spolupráci. **Ladislav Urban**

student JČU PF, Sociální pedagogika